

سنجش گرایش مردم به بسیج

داود پرچمی

عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی

فصلنامه مطالعات بسیج، سال ششم، شماره ۱۹ - ۱۸، بهار و تابستان ۱۳۸۲

چکیده

سنجش گرایش مردم به سازمان‌ها، به معنای ارزیابی مردم از میزان بهره‌مندی یا انتظار بهره‌مندی از فواید سازمان‌هاست و کسب این ارزیابی و شناخت علل و عوامل آن، می‌تواند مسئولان سازمان‌ها را در تقویت نقاط قوت و رفع کاستی‌ها، و در نتیجه ارتقای کارایی سازمان‌ها و موفقیت آنها در رسیدن به اهدافشان یاری کند. سنجش گرایش مردم نسبت به بسیج، به عنوان یک سازمان مردم‌نهاد نیز می‌تواند به ارتقای کارایی آن منجر شود. در این مقاله، تلاش شده است تا گرایش مردم (شهر تهران) نسبت به بسیج (با تأکید بر یادگاه‌های بسیج مساجد) مورد بررسی و عوامل مؤثر بر آن نیز شناسایی گردد.

بر اساس تئوری‌های گرایش، مهمترین عناصر آن، ارزیابی از فایده و انتظار فایده و هنجارهای ذهنی در مورد یک پدیده است، که در این مقاله، ارزیابی مردم در این موارد بررسی و عوامل مؤثر بر آن نیز معرفی شده است. نتایج بررسی نشان می‌دهد گرایش به بسیج، کمی بیش از متوسط، و عوامل متعدد فردی و اجتماعی بر آن مؤثر است.

* مقاله حاضر بر گرفته از نتایج پروژه تحقیقاتی «بررسی گرایش مردم به یادگاه‌های مقاومت بسیج در مساجد» است که در سازمان تحقیقات و مطالعات بسیج اجرا شده است.

تمام سازمان‌هایی که مسئولان آنها خواهان اصلاح امور سازمان برای بهبود کارایی و کسب اطمینان در نیل به اهداف سازمانی هستند، ارزیابی میزان موفقیت سازمان در انجام وظایف و مأموریتش، دستیابی به اهداف تعیین شده آن، از اساسی‌ترین برنامه‌های آنان است. این ارزیابی، به ویژه در جوامعی که نظر مردم برای مسئولان مهم یا مأموریت سازمان تابعه آنها، به گونه‌ای است که ارتباط متقابل میان سازمان و اقشار مختلف مردم زیاد است، از اهمیت مضاعفی برخوردار می‌شود. از همین رو، مسئولان این سازمان‌ها مایل‌اند شرایط حاکم بر سازمان را به گونه‌ای تنظیم و تثبیت کنند که بیشترین کارایی را داشته باشد، زیرا کارایی سازمان‌ها، خود یک ارزش اجتماعی است و مردم و سایر اجزای نظام، مسئولان سازمان‌ها را بر اساس آن ارزیابی نموده و میزان موفقیت آنها را تعیین می‌کنند.

این امر، ضرورت ایجاد دستگاه‌ها و بخش‌های نظارتی درون سازمان‌های مختلف را تبیین می‌کند، اما از آن جا که در نظام‌های مردمی، حاصل موفقیت سازمان‌ها، نهایتاً در رضایت مردم از عملکرد آن سازمان مؤثر است، بسیاری از مسئولان این نظام‌ها، نظارت‌های رسمی را کافی ندانسته و اندازه‌گیری رضایت و گرایش مردم به یک سازمان را، معیار مناسبی برای ارزیابی کار آن سازمان می‌دانند. به عبارت دیگر، در این نظام‌ها، مسئولان شرایطی فراهم می‌آورند که مردم فرصت ارائه ارزیابی خود از سازمان‌ها را داشته و از این طریق به مسئولان برای رفع نواقص و تقویت نقاط قوت سازمان کمک کنند. این ارزیابی‌ها، می‌تواند اصلاح سازمان در جهت افزایش کارایی و بهبود عملکرد و جلب رضایت مردم، افزایش مشارکت مردم در اداره امور و در نتیجه، افزایش تعلق خاطر آنان، تقویت پایگاه مردمی نظام سیاسی و مسئولان اداره امور را در پی داشته باشد.

ارزیابی مردم از سازمان‌ها، زمانی می‌تواند مفید باشد که به دور از هرگونه پیشداوری، بر اساس یافته‌های علمی و با روش‌های مطمئن، و توسط افرادی با تجربه علمی و عملی در امر تحقیق و پژوهش، صورت گیرد.

اهمیت موضوع

«بسیج، عمل جمعی برای دفاع از خود، تأمین امنیت و حفاظت از ارزش‌های مشترک اجتماعی است.» بسیج به عنوان یک سازمان، جزئی از یک نظام است که بالا بودن کارآیی آن، مورد تأکید مسئولان کشور، به ویژه مقام معظم رهبری است؛ زیرا بسیج مطمئن‌ترین و مؤثرترین حافظ کشور، انقلاب اسلامی و نظام سیاسی برخاسته از آن است. اگر بسیج را سازمانی که وظیفه اصلی آن، ایجاد آمادگی و استفاده از نیروی انسانی و منابع جامعه برای دستیابی به اهدافی که مورد تأیید نظام عقیدتی و ایدئولوژی مردم است، قلمداد کنیم بی هیچ تردید، ارزیابی و گرایش مردم به آن، عامل بسیار مؤثر بر انجام این وظیفه است. بنابر این، شناخت علمی، دقیق، همه جانبه و عاری از هر نوع پیشداوری این گرایش، می‌تواند در تبیین شرایط جامعه و برنامه‌ریزی لازم برای دستیابی به اهداف سازمانی بسیج، مسئولان آن را یاری کند. مسئولان بسیج در کنار اخلاص، قدرت تفکر و تجربیات ارزشمند عملی خود، می‌توانند از یافته‌های تحقیقات علمی برای برنامه‌ریزی، اصلاح ساختار و بهبود شرایط انجام وظایف سازمان متناسب با تغییر شرایط اجتماعی، بهره‌مند شوند. از آن جا که تغییرات شرایط اجتماعی و بویابی بسیج متناسب با این تغییرات، نقش مهمی در موفقیت آنها در انجام وظایفشان دارد، شناخت شرایط اجتماعی و تأثیر آن بر گرایش و ارزیابی مردم نسبت به بسیج و عوامل مؤثر بر ایجاد این گرایش و ارزیابی، امری لازم و ضروری است.

اهداف تحقیق

اهداف این تحقیق عبارت‌اند از:

۱. بررسی گرایش مردم شهر تهران نسبت به بسیج.
۲. بررسی عوامل مؤثر بر گرایش مردم شهر تهران نسبت به بسیج.
۳. ارائه پیشنهادها متناسب با یافته‌های تحقیق برای تقویت گرایش مردم نسبت به بسیج.

چهار چوب نظری تحقیق

در این بخش، به ارائه تعاریف گرایش، تحدید آن و تئوری‌های مربوط به گرایش خواهیم پرداخت.

تعریف گرایش

از نظر لغت شناسی واژه گرایش^۱ دارای دو جزء است که هر دو از واژه لاتین (aptus) به معنای انطباق گرفته شده‌اند؛ یک جزء آن (aptitude) به معنای استعداد یا تمایل و بیانگر تناسب، صلاحیت یا توانایی است و جزء دیگر آن که از هنر گرفته شده، اظهار حالت یا اشکال بیان یا مجموعه‌ای از حالات تجسم شده است.

آلپورت^۲ در نظریه شخصیت خود، گرایش را یک حالت روانی آمادگی برای انجام یک عمل، که بر اساس تجربیات سازمان یافته و روی عکس‌العمل افراد نسبت به پدیده‌ها و موفقیت‌ها به صورت پویا مؤثر است، معرفی می‌کند (Mann, 1989:16).

روزنبرگ و هاولند^۳ در تعریف گرایش می‌گویند: گرایش، آمادگی (تمایل قبلی) برای پاسخی مسلّم، قطعی و معلوم به محرک‌هایی خاص است. این پاسخ‌ها با احساس^۴ (که مربوط به ارزیابی احساسی مثل دوست داشتن یا نداشتن)، شناخت^۵ (که مربوط به عقاید، باورها و ایده‌ها در باره موضوع گرایش است) و رفتار^۶ (که مربوط به تصمیمات رفتاری یا تمایلات کنشی است) مرتبط هستند (Hewstone et al., 1990:145). برای بررسی گرایش‌های افراد، می‌توان از این سه جزء بهره گرفت (Myers, 1988:43).

رفیع‌پور به نقل از درور فروهیخ^۷ گرایش را به معنای یک نظام از تمایلات، عقاید و اعتقادات یک فرد نسبت به پدیده‌های محیط خود معرفی می‌کند. این نظام از تمایلات و... در طول زمان و در پی تأثیرات محیطی و تجربیات قبلی، شکل‌گیری می‌شود و کم و بیش دارای قوام و دوام است (رفیع‌پور، ۱۳۷۲، ۵). به طور خلاصه می‌توان گفت: گرایش یک عکس‌العمل ارزیابی‌کننده است که بر اساس عقاید و تجربیات قبلی، در

1. attitude
3. Rosenberg & Hovland
5. Cognition
7. Drever-Frohich

2. Alport
4. affect
6. behaviour

در دوران شکل‌گیری شخصیت افراد نسبت به پدیده‌ها به وجود آمده و جهت‌گیری رفتاری آنان نسبت به آن پدیده‌ها را نشان می‌دهد.

ساختار، ابعاد و اجزای گرایش

کیمبل^۱ در پاسخ به این سؤال که ساختار گرایش‌ها چگونه است می‌نویسد: برخی از روان‌شناسان اجتماعی معتقدند که گرایش‌ها از عقاید و ارزش‌ها ساخته شده‌اند؛ برای مثال، «جونز»^۲ و «جرارد»^۳ می‌گویند گرایش‌ها مجموعه‌ای از قیاس‌های منطقی هستند که یک عقیده یا یک ارزش منطقی فرض شده را در خود دارند. او در توضیح عقیده و ارزش می‌نویسد: عقیده، افکار ارزیابی نشده در باره ویژگی عینیت‌های (واقعیت‌های) دنیای ماست؛ عقاید ادراک ما از جهان پیرامون مان است که واقعی در نظر گرفته می‌شود. ارزش، ارزیابی‌های ما از خوب یا بد بودن واقعیت‌های فکری است. در نظام فکری جونز و جرارد، گرایش‌ها نتایج ترکیب منطقی این عوامل شناختی و ارزیابی کننده است. نظام قیاسی نظام بودن عقاید، ارزش و گرایش را اثبات می‌کند. این نظام، چگونگی استنتاج گرایش از عقیده و ارزش را از ارزیابی بیان می‌کند و منظور آن است که اگر عقیده یک فرد در مورد یک پدیده، مثبت باشد، پس ارزیابی فرد از آن نیز مثبت (ارزش) و بر همین اساس، گرایش فرد نیز مثبت خواهد بود (Kimbel.1990.140).

بنابر این، گرایش به بسیج، تابع چگونگی عقیده مردم در مورد آن و چگونگی ارزیابی این عقیده (ارزیابی مثبت یا منفی) است.

روزنبرگ و هاولند در مدل سه بخشی گرایش‌ها را دارای سه بُعد احساس، شناخت و رفتار معرفی می‌کنند. در این مدل، احساس، مربوط به ارزیابی احساسی از یک پدیده یا بیان شفاهی احساس نسبت به یک پدیده است (مانند دوست داشتن یا تنفر از یک پدیده). شناخت، مربوط به عقاید، باورها و ایده‌ها در باره موضوع گرایش است و رفتار، مربوط به قصد و تصمیم برای انجام یک عمل در مورد آن پدیده است. به عبارت دیگر، افراد با دریافت محرک (این محرک می‌تواند هر پدیده‌ای باشد؛ افراد، موقعیت‌ها، موضوع‌های اجتماعی، گروه‌های اجتماعی و دیگر موضوع‌های گرایش) به

1. Kimbel
3. Gerard

2. Jones

عنوان یک متغیر مستقل آن را ادراک کرده و اطلاعات، دانش و به طور کلی به یک باور یا عقیده در مورد آن پدیده می‌رسند که بر اساس آن نسبت به موضوع گرایش، احساسی پیدا می‌کنند. این احساس که حاصل ارزیابی مثبت یا منفی از محرک است (متغیرهای میانی)، در نهایت، نوعی تمایل، جهت‌گیری یا آمادگی رفتاری (متغیر وابسته) در افراد به وجود می‌آورد. در این مدل، گرایش در ابعاد مختلف، خود به عنوان ساخت فرضی قابل مشاهده‌ای که بین محرک و نتیجه رفتاری به طور بادوام مداخله می‌کند، در نظر گرفته می‌شود. (Myers.1988.36 & Hewstone.et.al.1990.144-5 & Mann.1989.16)

با توجه به نظریاتی که گرایش را دارای سه بُعد می‌دانند، در سنجش گرایش مردم نسبت به یک موضوع (در این جا بسیج) باید هر سه بُعد را مورد توجه قرار داد. هر چند که این تفکیک، نوعی تجزیه نظری است. ولی در واقع این سه بُعد تفکیک شده نیستند. به علاوه همان طور که دیدیم از نظر کسانی که برای گرایش یک بُعد قائل هستند، سنجش بُعد احساسی یا آمادگی برای عمل، جهت بررسی گرایش کفایت می‌کند.

رابطه گرایش و رفتار

می‌توان گفت، مهمترین تئوری در باره رابطه گرایش و رفتار را فیش باین و آیزن ارائه کرده‌اند. فیش باین ابتدا (۱۹۶۷-۱۹۶۳) با استفاده از تئوری انتظار - ارزش^۱، به بررسی چگونگی شکل‌گیری رفتار پرداخته است. انتظار عبارت است از پیش‌بینی رویدادهای آینده بر مبنای تجربه گذشته و محرک‌های فعلی (اتکینسون ۱۳۶۹-۴۷۷) و ارزش میزان امتیازهای مثبتی است که فرد به این رویدادها (که در آینده اتفاق می‌افتند) می‌دهد. فیش باین معتقد است، هر چه انتظارات فرد بیشتر باشد و هر چه این انتظارات برای فرد با ارزش‌تر باشد، گرایش او به آن پدیده، بیشتر و در نتیجه، تأثیر آن بر چگونگی رفتار او نیز بیشتر خواهد بود. در واقع، از نظر او، گرایش از حاصل ضرب ارزش و انتظار به دست خواهد آمد.

فیش باین و آیزن در تحقیقات بعدی خود (۱۹۷۵) به مطالعه عمیق‌تر رابطه

1. expectation-value

گرایش و رفتار پرداختند و در نهایت مدلی تحت عنوان مدل عمل معقول (کنش عقلانی) (Theory of Reasoned Action) را ارائه کردند که در آن مدل گرایش‌ها و هنجارهای ذهنی و اهمیت نسبی آنها به عنوان عواملی که در تصمیم‌گیری برای انجام یک رفتار مؤثرند، معرفی شده‌اند. فیش باین و آیزن معتقدند که گرایش‌ها نمی‌توانند پیش‌بینی‌کننده رفتار در زمینه‌های خیلی کلی باشند (مثلاً کنترل موالید یا رفع تبعیض در جهان)؛ بلکه آنها رفتارهای خاصی را که به نحوی به زندگی روزمره افراد مرتبط است، پیش‌بینی می‌کنند. به عبارت دیگر، گرایش‌هایی که در یک زمینه خاص برای افراد مهم هستند، می‌توانند پیش‌بینی‌کننده خوبی برای رفتار آنها باشند.

فیش باین و آیزن در مطالعه خود، پیرامون چگونگی شکل‌گیری رفتار، به متغیرهای میانی توجه دارند. اولین متغیر پیش از وقوع رفتار، از نظر آنها قصد انجام رفتار (Intention) است که خود تابع دو متغیر گرایش به سوی یک رفتار (attitude toward the behavior) و هنجار ذهنی (Subjective norm) هستند. این دو متغیر (گرایش و هنجار ذهنی)، خود متأثر از اهمیت نسبی گرایش و ملاحظات هنجاری است (اگر گرایش و هنجار ذهنی برای فرد مهم باشد، روی رفتار او تأثیر می‌گذارد)؛ اینها متغیرهای میانی هستند که بر چگونگی شکل‌گیری رفتار مؤثرند. اما گرایش به سوی یک رفتار، به نوبه خود، تابعی از عقیده و باور شخص در مورد نتایج به دست آمده از انجام آن رفتار است و همچنین در مورد این که دیگران (که خود به دو دسته مهم و عادی تقسیم می‌شوند) در این مورد خاص، چگونه رفتار می‌کنند و این که انگیزه فرد برای موافقت با دیگران چقدر است، (Kimble, 1990, 146). «رفیع پور» این چهار متغیر اخیر را با نام‌های انتظار فایده و ارزیابی فایده که مؤثر بر گرایش هستند و انتظار دیگران و انگیزه پیروی از انتظارات دیگران، نام‌گذاری کرده است. (رفیع پور، ۱۳۷۲، ۱۱)

بنابر این برای سنجش گرایش مردم نسبت به بسیج و پایگاه‌های بسیج، باید اولاً از مردم بپرسیم، بسیج و پایگاه بسیج چه نتیجه‌ای (یا چه فایده‌ای) برای آنان داشته است و همچنین انتظار دارند که چه نتایجی برای آنان داشته باشند؟ ثانیاً مردم فکر می‌کنند که دیگران (اعم از مردم عادی و افرادی که برای پاسخ‌گویان

دارای اهمیت خاصی هستند)، در این زمینه چگونه رفتار می‌کنند و آنها چقدر تمایل دارند که همانند دیگران رفتار کنند.

رابینز معتقد است گرایش‌ها و ارزش‌ها یکسان نیستند؛ ارزش‌ها مفاهیمی وسیع‌تر از گرایش‌ها هستند، ولی گرایش‌ها خاص‌تر از ارزش‌ها هستند. ارزش‌ها همیشه خوبی اخلاق، درستی یا مطلوب بودن را در برمی‌گیرند؛ در حالی که گرایش‌ها ارزیابی از یک پدیده است. با استفاده از تفکیک رابینز، می‌توان گفت، در مفهوم ارزش، عنصر امتیاز دادن و مثبت تلقی کردن مهم است؛ در حالی که در گرایش، عنصر ارزیابی اهمیت بیشتری دارد. رابینز در ادامه می‌نویسد، در حالی که گرایش‌ها و ارزش‌ها با هم متفاوت هستند، شدیداً به هم مرتبط اند. او در تحقیقات متعدد خود، رابطه همبستگی قوی و معناداری را یافته و از یافته‌های خود، نتیجه می‌گیرد که ارزش‌های مردم می‌توانند گرایش‌های آنان را توضیح دهد و در موارد زیادی رفتارهای مردم متأثر از رابطه آنهاست. با وجود، این ما می‌توانیم ارزش‌ها را زیر ساخت گرایش‌ها و رفتار تلقی کنیم. (Maio & Olson (Schultz et al. 2002 & Robbins. 1991. 162) Hayashi. 1995. 266-285 و برونینگر و همکارانش به نقل از ندیمی. ۱۹۱۳۷۷. 2002. 1)

روش تحقیق

در این بخش، چگونگی بررسی و اندازه‌گیری گرایش مردم نسبت به پایگاه‌های بسیج مساجد و گرایش به بسیج به عنوان یک سازمان (کلیت بسیج) و عوامل مؤثر بر آنها، و مراحل مختلف انتخاب و آموزش پرسشگران، انتخاب محل‌ها و منازل پاسخ‌گویان و انتخاب آنان در منزل، و سپس استخراج و آماره‌های مورد استفاده را بیان خواهیم کرد.

سنجش گرایش در این تحقیق

در این بررسی تجربی، ما از روش پرس و جو (شفاهی و کتبی) استفاده کردیم؛ زیرا این روش، هم متناسب با وضعیت و شرایط جامعه آماری ما (مردم شهر تهران) است و هم ضمن وجود امکان بررسی تمام متغیرها و معرف‌های آنها، از دقت بالایی برخوردار است.

برای یافتن روش دقیق سنجش گرایش نسبت بسیج، ابتدا آن را به ابعاد جزئی‌تر تجزیه و برای این ابعاد، معرف‌هایی مشخص گردید. آن‌گاه متناسب با معرف‌های هر بُعد، مطلوب‌ترین روش برای سنجش آن انتخاب شد. با تجزیه گرایش نسبت به بسیج به ابعاد جزئی، امکان بررسی آن به طور دقیق‌تر و در سطوح سنجش فاصله‌ای^۱ ترتیبی^۲ فراهم گردید و پاسخگویان نیز (به صورت شفاهی و کتبی) روی این ابعاد راحت‌تر و دقیق‌تر اظهار نظر می‌کردند.

از آن جا که در حال حاضر، مردم پایگاه‌های بسیج مساجد و اعضای آنها را مصادیق بسیج می‌دانند، گرایش به پایگاه‌های بسیج مساجد و بسیجیان عضو این پایگاه‌ها، به طور خاص مورد توجه قرار گرفته‌اند.

سنجش گرایش به پایگاه‌های بسیج مساجد

همان‌طور که قبلاً بیان شد مسأله مورد مطالعه ما، بررسی گرایش مردم نسبت به بسیج و پایگاه‌های بسیج مساجد است. در بخش چهارچوب تئوریک، با استفاده از تئوری فیش باین و آیزن، دریافتیم که مهمترین عناصر گرایش، ارزیابی فایده، انتظار فایده و هنجار ذهنی است، لذا برای سنجش گرایش مردم نسبت به پایگاه‌های بسیج مساجد، لازم است که این ابعاد در مورد پایگاه‌ها مورد سنجش قرار گیرد.

ارزیابی فایده پایگاه‌های بسیج مساجد، توسط یک سؤال در سطح سنجش ترتیبی، انتظار فایده از پایگاه‌های بسیج مساجد به وسیله یک سؤال در سطح سنجش فاصله‌ای و هنجار ذهنی توسط یک گویه دو قطبی در سطح سنجش ترتیبی، مورد سنجش قرار گرفته است.

سنجش گرایش به بسیجیان پایگاه‌های مساجد به وسیله طیف جفت صفت‌های متضاد:

بخش دیگری از گرایش به پایگاه‌های بسیج، مربوط به ارزیابی از بسیجیان پایگاه‌ها می‌شود؛ زیرا ارزیابی مثبت یا منفی مردم نسبت به بسیجیان، تأثیر مستقیم روی گرایش آنها نسبت به بسیج و بسیج پایگاه‌های مساجد دارد. این بخش به وسیله نوزده (۱۹) گویه دو قطبی که ابعاد توانایی، مهارت، صلاحیت‌های اخلاقی و

رفتاری و پایبندی اعتقادی آنان را مورد سنجش قرار می‌دهند، سنجیده شده است. هر یک از گویه‌های این طیف، از یک جفت صفت متضاد (جمله‌های متضاد در مورد معرفت‌های گرایش به بسیجیان پایگاه‌های مساجد، همراه با یک پیوستار پنج قسمتی در میان هر یک از جفت صفت‌ها تشکیل شده بود) و پس از بیان مقدمه‌ای، در اختیار پاسخ‌گویان گذاشته می‌شد تا آنان نظر خود را در مورد هر گویه (جفت صفت) روی طیف‌ها علامت گذارند (رفیع پور، ۱۳۶۹، ۲۳۲ و ۲۸۶، ۱۳۶۰).

سنجش گرایش مردم نسبت به بسیج

همان طور که قبلاً نیز اشاره شد، مهمترین عناصر تعریف گرایش، ارزیابی فایده، انتظار فایده و هنجار ذهنی در مورد یک پدیده است. در این جا نیز گرایش مردم نسبت به بسیج، به عنوان یک سازمان (کلّیت بسیج) در این ابعاد سنجیده شده است.

سنجش گرایش مردم نسبت به بسیج به وسیله طیف گوتمن^۱

برای سنجش گرایش مردم نسبت به بسیج بر اساس عناصر مهم گرایش، ابتدا تعداد زیادی گویه که نسبت به هم انباشتگی داشتند (یعنی محتوای هر گویه نسبت به گویه قبل و بعد از خود، از نظر شدت موافقت یا مخالفت با بسیج متفاوت بود) طرح شد و پس از انجام مرحله اول تحقیقات مقدماتی، تعدادی از آنها حذف و در نهایت ده (۱۰) گویه که علاوه بر تفاوت در شدت موافقت و مخالفت در محتوای خود، روی یک پیوستار پنج درجه‌ای نیز شدت موافقت یا مخالفت پاسخگویان با هر گویه نیز سنجیده می‌شد، انتخاب و در بخش پایانی پرسشنامه قرار گرفت.

سنجش گرایش مردم نسبت به بسیج به وسیله سؤال

علاوه بر استفاده از طیف گوتمن برای سنجش گرایش، به صورت غیرمستقیم از پاسخگویان خواسته شده بود، مقایسه‌ای بین بسیج و سایر سازمان‌های مشابه که در تأمین امنیت کشور نقش دارند، به عمل آورند. برای این منظور، از چهار سؤال در سطح سنجش اسمی^۲ استفاده شده بود، که ترجیح فرد برای معرفی خود به بسیج یا سازمان‌های دیگر جهت مقابله با متجاوز، اولویت بسیج در بین سازمان‌های تأمین

1. Guttman Scale

2. nominal scale

کننده امنیت کشور، میزان فداکاری بسیج در جنگ در مقایسه با سایر سازمان‌های مشارکت کننده در جنگ عراق علیه ایران و مقایسه توان دفاعی بسیج با سازمان‌های دیگر را مورد سنجش قرار می‌داد. علاوه بر آن، یک سؤال هم برای ارزیابی انگیزه ورود بسیجیان به بسیج در شرایط فعلی، در نظر گرفته شده بود.

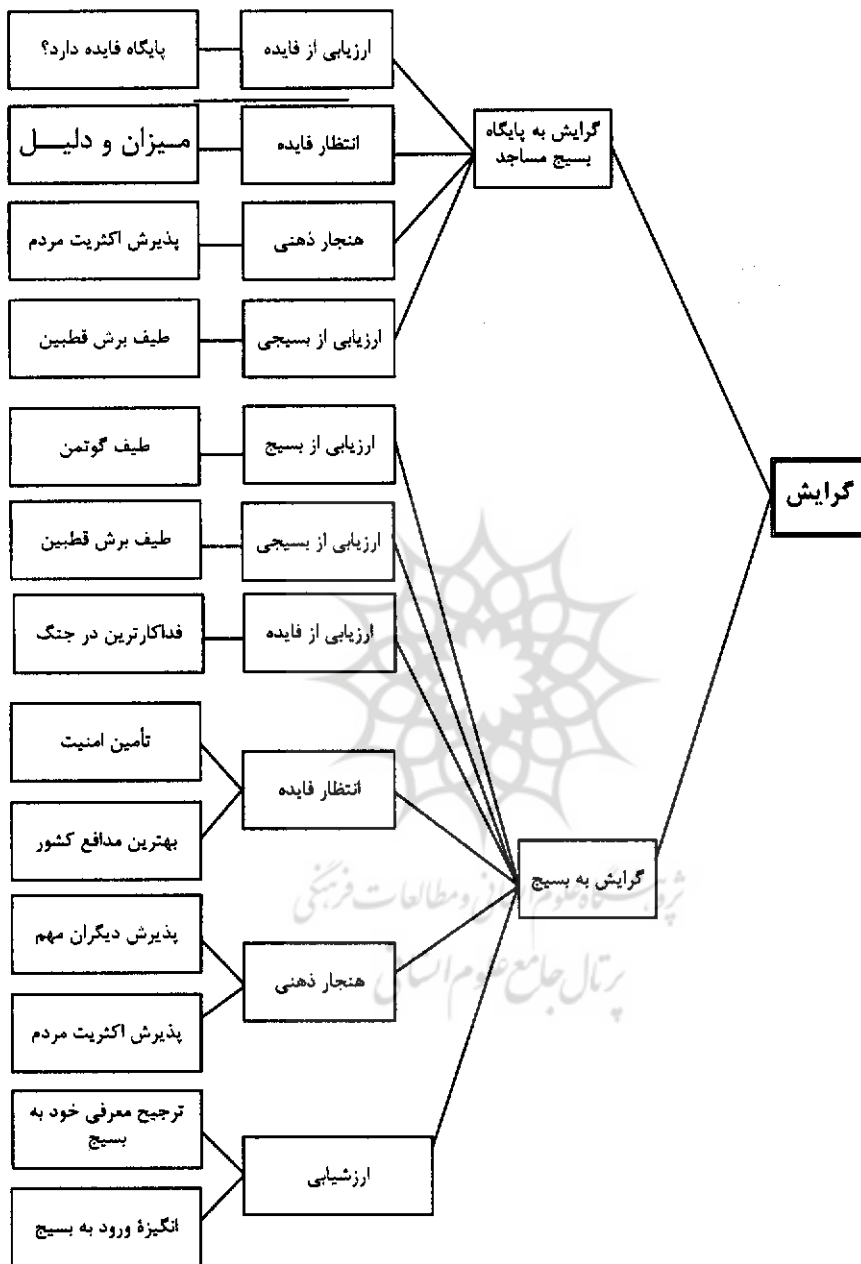
همچنین برای سنجش هنجار ذهنی از یک گویه دو قطبی و برای تأثیر دیگران مهم پاسخگویان در این زمینه نیز یک سؤال در سطح سنجش ترتیبی استفاده شده بود.

شاخص‌گرایش به بسیج به عنوان یک سازمان، از مجموع نمره‌های طیف گوتمن، سؤالات و گویه این بخش، تشکیل شده است.

عوامل مؤثر بر گرایش

همان‌طور که در بخش چهارچوب تنوریکی بیان شد، گرایش به بسیج و پایگاه‌های بسیج مساجد، تحت تأثیر عوامل مختلف فردی و اجتماعی است. بر همین اساس، از اهداف مهم این تحقیق، علاوه بر بررسی و سنجش چگونگی گرایش مردم به بسیج و پایگاه‌های آن، بررسی و شناخت عوامل مؤثر بر گرایش است که چگونگی آن را تعیین می‌کند: به طور کلی این عوامل را می‌توان به سه دسته عوامل فردی، عوامل اجتماعی و عوامل مربوط به بسیج تقسیم کرد. عوامل فردی خود شامل متغیرهایی مانند: سن، جنسیت، تأهل، شغل و... است؛ عوامل اجتماعی متغیرهایی مانند نابرابری اجتماعی، وسایل ارتباط جمعی، وفاق اجتماعی، احتمال خطر برای جامعه، متغیرهای سیاسی همچون آگاهی، گرایش، رضایت، مشروعیت و... را در برمی‌گیرد و عوامل مربوط به بسیج شامل متغیرهایی چون ضرورت وجود بسیج در زمان صلح، مؤثر بسیج، وقوف به فعالیت‌ها و برنامه‌های بسیج، تماس بسیج با مردم و تماس پاسخگویان با بسیجیان، انتظارات از بسیج و... می‌شود.

قابل ذکر است که بخشی از متغیرهای مربوط به بسیج که می‌تواند بر گرایش مردم نسبت به آن مؤثر باشد، به وضعیت پایگاه‌های بسیج مساجد مربوط می‌شود. برای سنجش این متغیرها، پرسشنامه‌ای که دارای ۵۳ سؤال باز و بسته بود و اطلاعاتی را در مورد پایگاه‌های بسیج مساجد هر محله در اختیار قرار می‌داد، تهیه

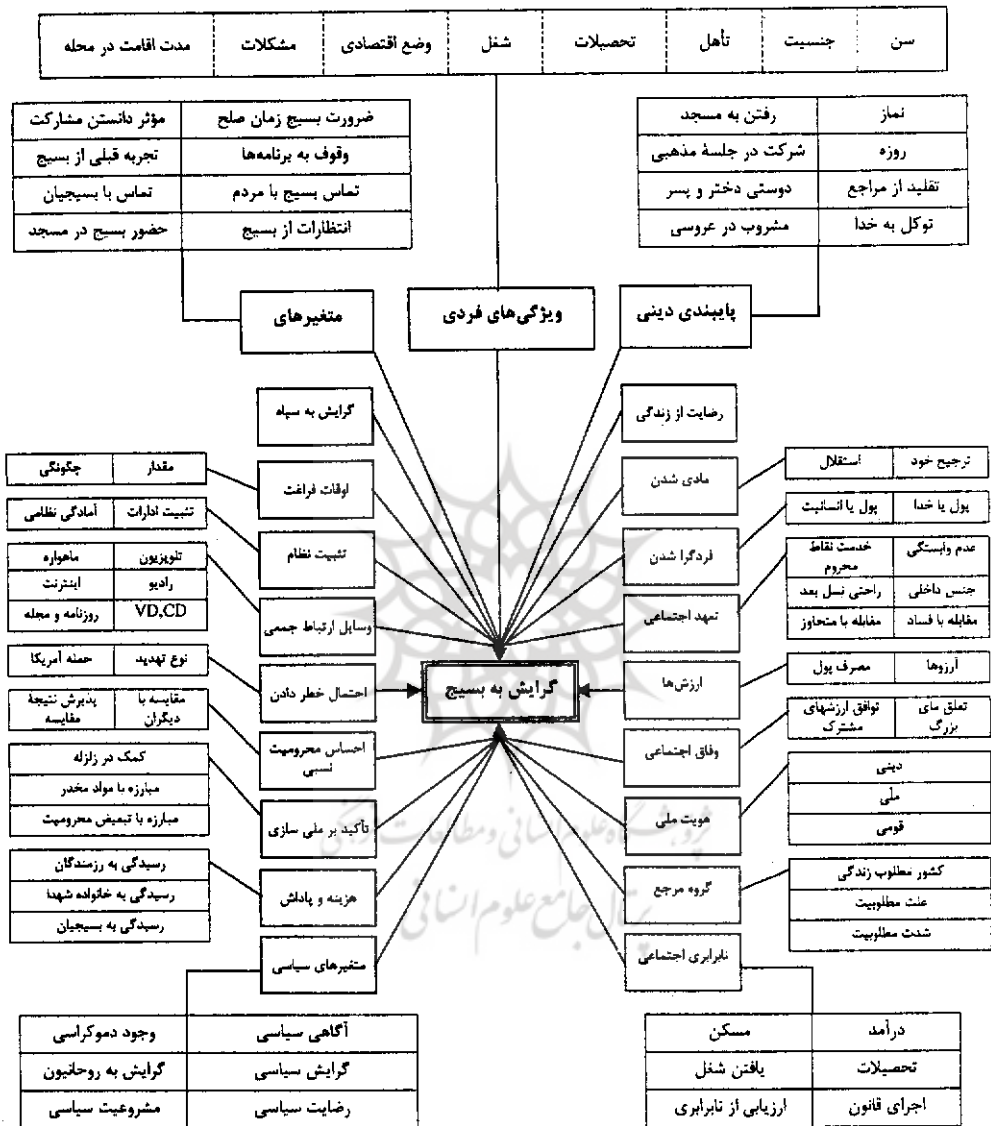
مدل ۱- ابعاد گرایش در این تحقیق

شده بود. لیکن به رغم دستور فرمانده محترم نیروی مقاومت و ارائه معرفی نامه‌ها و مجوز اجرای طرح، به دلایلی که برخی از آنها قبلاً در مشکلات تحقیق بیان شد، اکثر پایگاه‌ها، یا اطلاعات لازم را در اختیار نداشتند و یا اگر داشتند و امکان تهیه آن فراهم بود، همکاری نمی‌کردند، و متأسفانه پس از مراجعه به چهل پایگاه نمونه که به هر کدام نیز چند مرتبه مراجعه شد، فقط پنج و شش پرسشنامه مربوط به پایگاه‌ها را تکمیل کردند که به دلیل کم بودن تعداد نتایج آن، فاقد اعتبار علمی است. عوامل مؤثر بر گرایش مردم نسبت به بسیج و پایگاه‌های بسیج مساجد، و برخی معرف‌های آنها، در مدل (۲) آورده شده است. به دلیل محدودیت، امکان ارائه تمام معرف‌ها در این مدل نبوده است. لیکن تمام متغیرها و معرف‌ها در فصل نتایج مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

تعیین جامعه نمونه و نمونه‌گیری

تعیین جامعه نمونه نیز همچون سایر بخش‌های روش یک تحقیق، امری نسبی و متأثر از شرایط جامعه آماری (جمعیت تحقیق) و تئوری‌های مورد بررسی در هر تحقیق است. بر همین اساس و از آن‌جا که موضوع این تحقیق، بررسی گرایش مردم شهر تهران نسبت به بسیج با تأکید بر پایگاه‌های بسیج مساجد بوده است، بنابر این لازم بود در امر نمونه‌گیری، به این عوامل توجه ویژه‌ای می‌شد. برای این منظور، ابتدا با فرض وجود اطلاعات کافی از چگونگی پراکندگی و توزیع پایگاه‌های بسیج مساجد در شهر تهران، و همچنین اطلاعات دیگری در مورد وضعیت پایگاه‌ها مانند میزان فعالیت، نوع فعالیت، تعداد عضو، امکانات در اختیار و...، تصمیم گرفته شد بر اساس پایگاه‌های بسیج نمونه‌گیری شود. ولی از آن‌جا که اطلاعات مورد نیاز در مورد پایگاه‌های بسیج مساجد شهر تهران، یا وجود نداشت و یا در اختیار محقق قرار نگرفت، به ناچار از آن شیوه نمونه‌گیری که دقت و تناسب بیشتری با موضوع تحقیق داشت، صرف نظر کرده و شیوه دیگری که بر مبنای تقسیمات مناطق و محلات (نواحی) شهرداری صورت می‌گرفت، جایگزین شیوه فوق شد. در این روش نمونه‌گیری نیز مراحل و اقدامات ذیل، انجام و در نهایت ۶۰ محله به روش اتفاقی منظم انتخاب شد.

۱. ابتدا فهرست محلات شهر تهران و نقشه‌ای که حدود آنها را در مناطق مختلف ۲۲ گانه شهرداری تهران نشان می‌داد، تهیه شد. (نقشه شماره ۱۰۱۴ مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب ۱۳۸۱)

مدل ۲ = عوامل مؤثر بر گرایش بسیج

۲. بر اساس نقشه، تهران قریب ۳۵۰ محله دارد و چون بنا بود در هر محله با ده نفر پاسخگو مصاحبه کنیم، در نتیجه ۶۰ محله (۲۰ محله برای تحقیقات مقدماتی و ۴۰ محله برای تحقیقات اصلی) به صورت اتفاقی منظم انتخاب شد.

۳. محدودهٔ محلات نمونه روی نقشه مشخص شد. (نقشه شماره ۱۰۱۴ - ۱۹ مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی سحاب)

۴. داخل محدودهٔ محلات نمونه، به بیست خانه (مربع‌های) مساوی تقسیم می‌شد.

۵. به صورت منظم (یکی در میان) ده خانه از بیست خانهٔ ترسیم شده، روی نقشهٔ هر محله تعیین می‌شد.

۶. مرکز این ده خانه، به عنوان حدود تقریبی منزل پاسخگویان پذیرفته می‌شد. قابل ذکر است که در این مرحله، برای دقت بیشتر، از نقشه‌های شهر تهران که ضمیمهٔ کتاب اول ۸۰ - ۱۳۷۹ است و خیابان‌ها و کوچه‌ها را دقیق‌تر نشان داده، استفاده شده است.

۷. پرسشگران برای انجام تحقیق که مراجعه می‌کردند، ابتدا با توجه به نقشهٔ حدود تقریبی منزل پاسخگو را تعیین می‌کردند. سپس در محل یک بار اولین پلاک زوج و برای پاسخگوی بعدی (که در خانهٔ دیگری روی نقشه قرار داشت) اولین پلاک فرد را انتخاب می‌کردند (این شیوه به طور متوالی تکرار می‌شد). برای آپارتمان‌ها نیز ابتدا طبقهٔ سوم و اگر دو طبقه بود، طبقه دوم به عنوان نمونه انتخاب می‌شد.

۸. پس از انتخاب منزل پاسخگو و مراجعه به آنان و تقاضای همکاری از آنان (در عین حال، پرسشگران با توجه به آموزش‌های خود، در اولین برخورد، سعی می‌کردند پاسخگویان را برای همکاری و انجام مصاحبه مجاب کنند) به صورت اتفاقی، یک نفر از افراد حاضر را در منزل که دارای سن ۱۷ تا ۵۰ سال بود، را به عنوان پاسخگو انتخاب می‌کردند.

یادآوری می‌شود، در برخی موارد، محله‌های انتخاب شده در نمونه، در بخش‌هایی از شهر قرار می‌گرفت که بیشتر منطقهٔ اداری، بیمارستان، تجاری و به طور کلی غیر مسکونی بود. در این گونه موارد، ابتدا محلهٔ قبل آن محله از فهرست محلات و در صورت نیاز محلهٔ بعد از آن به عنوان جایگزین انتخاب می‌شد. برای انتخاب منزل جایگزین برای منزلی که به هر دلیل امکان انجام مصاحبه با آنان فراهم نبود، منزل

بعدی که اولین پلاک فرد یا زوج (خلاف منزلی قبلی) بود، به عنوان نمونه انتخاب می‌شد. در نهایت، با استفاده از این شیوه، تعداد ۴۰۰ نفر پاسخگو (تعدادی هم به دلیل نقص پرسشنامه حذف شده است) شامل ۲۷۰ نفر مرد و ۱۳۰ نفر زن را که در تمام مناطق و محلات شهر تهران پراکنده‌اند، مورد بررسی قرار داده‌ایم.

تحقیقات مقدماتی و اصلی (جمع‌آوری داده‌ها)

تحقیق مقدماتی در دو مرحله صورت گرفت؛ در مرحله اول، هر پرسشگر با دو نفر (یک مرد و یک زن) مصاحبه کرد. پس از انجام این مصاحبه‌ها و رفع مشکلات احتمالی پرسشگران، آنان برای انجام مرحله دوم تحقیق مقدماتی آماده شده و با رعایت کامل نکات نمونه‌گیری (در مرحله قبل به نمونه‌گیری توجهی نداشتند) در محله‌های نمونه تحقیق مقدماتی (۲۰ محله، هر پرسشگر یک محله)، به انجام تحقیق مقدماتی پرداختند. در این مرحله، هر پرسشگر به یک محله اعزام و در هر محله، با چهار نفر پاسخگو (یک مرد جوان، یک مرد میانسال، یک زن جوان و یک زن میانسال) مصاحبه کردند و با انجام این ۸۰ مصاحبه (محقق و دستیار آن نیز در این مرحله مشارکت مستقیم داشتند) و بررسی نتایج حاصل از آن، اعتبار پرسشنامه و به حداقل رساندن اشکالات آن، مورد تأیید واقع شد. با آماده شدن پرسشنامه نهایی و معین شدن محله‌هایی که هر پرسشگر باید تحقیقات اصلی خود را در آن انجام دهد، مرحله تحقیقات اصلی و جمع‌آوری اطلاعات، اواسط شهریور ماه ۱۳۸۱ آغاز و طی مدت تقریباً دو هفته، با تکمیل شدن ۴۰۰ پرسشنامه، به پایان رسید.

تجزیه و تحلیل آماری

پس از استخراج پرسشنامه‌ها و با توجه به سطوح سنجش متغیرها، نوع محاسبه و آزمون آماری برای رابطه آنها مشخص شد. برای متغیرهای سطح سنجش فاصله‌ای علاوه بر ضریب پیش بینی پذیری رگرسیون، از ضریب تعیین (R^2) و ضریب همبستگی پیرسون (r) نیز استفاده شده است و برای متغیرهای سطح سنجش ترتیبی، از ضریب همبستگی اسپیرمن (r_s) و تای b (T_b) استفاده شده است. برای متغیرهای سطح سنجش اسمی، از ضریب اتا و شاخص کرامر، فی، یول، لاندای و آزمون T-Test و آزمون F استفاده شده است. برای تعیین سطح معناداری توزیع یک متغیره، دو

متغیره و چند متغیره نیز متناسب با سطوح سنجش متغیرها از آزمون‌های مربوطه استفاده خواهد شد و مقدار آن با علائم (+) و (++) و (+++) مشخص خواهد شد. (+) نشان دهنده قابلیت تعمیم نتایج به دست آمده از جامعه آماری نمونه به جمعیت تحقیق در حد زیاد (حداقل ۹۵٪) (++) نشان دهنده قابلیت خیلی زیاد و (+++), نشان دهنده قابلیت خیلی خیلی زیاد است. اعتبار گویه‌های مورد استفاده در طیف‌های مختلف، با استفاده از ضریب همبستگی درونی، آلفا کرونباخ و ضریب بازنمایی گوتمن، بررسی خواهد شد.

نتایج

در این بخش، به بیان نتایج به دست آمده می‌پردازیم؛ به این ترتیب که، ابتدا گرایش مردم به پایگاه بسیج مساجد، سپس به بسیج و پس از آن عوامل موثر بر آنها را مورد بررسی قرار خواهیم داد.

گرایش پاسخگویان نسبت به پایگاه بسیج مساجد

همان طور که در بخش‌های چهارچوب تئوریک و روش تحقیق بیان شد، گرایش به یک پدیده، حاصل ارزیابی از فایده، انتظار فایده و هنجار ذهنی است. علاوه بر این، در تعریف گرایش، اشاره کردیم که گرایش، عکس العمل‌های ارزیابی کننده نسبت به یک پدیده است.

همچنین در بخش روش تحقیق، اشاره کردیم که ارزیابی از فایده و انتظار فایده، هر یک به وسیله یک سؤال و هنجار ذهنی پاسخگویان و ارزیابی از بسیجی‌های مساجد، به وسیله جفت صفت‌های متضاد سنجیده شده است که نتایج آن به ترتیب در زیر بیان می‌شود:

ارزیابی از فایده پایگاه بسیج مساجد

از آن جا که محدوده اثرگذاری و بهره‌مندی مردم از عملکرد هر پایگاه بسیج مسجد، علی‌الاصول محدود به اهالی ساکن در همان محله می‌شود، لذا برای سنجش ارزیابی از فایده پایگاه بسیج مساجد، از پاسخگویان سؤال شده بود: «به نظر شما پایگاه بسیج مسجد، چقدر برای مردم محل فایده داشته است؟» نظر پاسخگویان در مورد میزان فایده بسیج مسجد محله‌شان، در جدول شماره (۱-۴) آمده است.

همان طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، ۱۲/۹ درصد کل پاسخگویان، فایده پایگاه بسیج مسجد محله‌شان را خیلی کم، ۱۸/۹ درصد کم، ۲۳/۵ درصد متوسط، ۳۳/۳ درصد زیاد و ۱۱/۴ درصد خیلی زیاد دانسته‌اند. میانگین ارزیابی فایده، پاسخگویان زن ۳/۳۶ و با انحراف معیار ۱/۱۵، میانگین ارزیابی فایده پاسخگویان مرد ۳ و با انحراف معیار ۱/۲۳، میانگین در کل پاسخگویان ۳/۱۱، یعنی کمی بیش از متوسط با انحراف معیار ۱/۲۲ است و به معنای گرایش مثبت‌تر زنان نسبت به مردان است. قابلیت تعمیم نتایج بدست آمده از نمونه پاسخگویان به جمعیت تحقیق، یعنی مردم شهر تهران، در حد خیلی خیلی زیاد می‌باشد.^۱

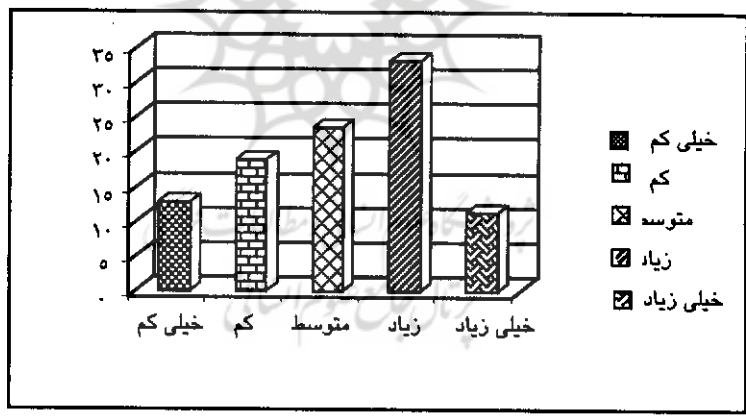
جدول (۱): ارزیابی فایده پایگاه بسیج مساجد $N = ۳۹۶$

طبقات	زن		مرد		کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی کم	۱۱	۸/۶	۴۰	۱۴/۹	۵۱	۱۲/۹
کم	۲۰	۱۵/۶	۵۵	۲۰/۵	۷۵	۱۸/۹
متوسط	۲۶	۲۰/۳	۶۷	۲۵	۹۳	۲۳/۵
زیاد	۵۴	۴۲/۲	۷۸	۲۹/۱	۱۳۲	۳۳/۳
خیلی زیاد	۱۷	۱۳/۳	۲۸	۱۰/۴	۴۵	۱۱/۴
جمع	۱۲۸	۱۰۰	۲۶۸	۱۰۰	۳۹۶	۱۰۰
پاسخ ناقص		۲		۲		۴
میانگین		۳/۳۶		۳		۳/۱۱
انحراف معیار		۱/۱۵		۱/۲۳		۱/۲۲
سطح معناداری		+++		+++		+++

۱. در بررسی جدول‌های این بخش، به نکات ذیل توجه فرمایید:
 - ۱/۱. اختلاف درصدها از ۱۰۰، مربوط به تخمین و گرد کردن اعداد است.
 - ۲/۱. پاسخ ناقص، نشان دهنده تعداد پاسخگوانی است که به سؤال مورد نظر، یا پاسخ نداده و یا پاسخ قابل استفاده ارائه نکرده‌اند.
 - ۳/۱. اختلاف حجم نمونه (تعداد پاسخگویان) از ۴۰۰، مربوط به تعداد پاسخ‌های ناقص است.
 - ۴/۱. در سطح معناداری (+++) به معنای قابلیت تعمیم خیلی خیلی زیاد ($P < ۰/۰۰۱$)، نتیجه بدست آمده از پاسخگویان به کل جامعه تحقیق، یعنی مردم شهر تهران و (++) به معنای قابلیت تعمیم نتیجه خیلی زیاد ($P < ۰/۰۱$)، (+) به معنای قابلیت تعمیم نتیجه زیاد ($P < ۰/۰۵$) است.

ضریب چولگی^۱ ارزیابی از فایده پایگاه بسیج مساجد در کل پاسخگویان $-0/۲۷ = SK$ است و به معنای آن است که بیشتر افراد، فایده پایگاه بسیج مساجد را کمتر از میانگین (۳/۱۱) یا کمتر از حد متوسط ارزیابی کرده‌اند. البته با توجه به این که دامنه تغییر ضریب چولگی می‌تواند از $+۳$ تا -۳ ($-۳ < SK < +۳$) باشد. ضریب $-0/۲۷$ بیانگر چولگی ضعیف است، به عبارت دیگر، درست است که اکثریت پاسخگویان، نمره‌ای کمتر از حد میانگین برای ارزیابی از فایده پایگاه بسیج مساجد در نظر گرفته‌اند اما این عده اکثریت ضعیفی (یا اکثریت محدودی) از پاسخگویان می‌باشند.

ضریب کشیدگی^۲ ارزیابی از فایده پایگاه بسیج مساجد در کل پاسخگویان $K = -0/۹۴$ می‌باشد که به معنا کشیدگی منفی یا پخی است: یعنی دامنه تغییرات ارزیابی پاسخگویان از میانگین زیاد است. یادآور می‌شود که هر گاه ضریب کشیدگی مثبت باشد یعنی نمره ارزیابی اکثر پاسخگویان نزدیک به میانگین و اگر منفی باشد یعنی نمره ارزیابی اکثر پاسخگویان با میانگین اختلاف بیشتری دارد. ارزیابی از فایده پایگاه بسیج مساجد در کل پاسخگویان در نمودار (۱) نشان داده شده است.

نمودار (۱) ارزیابی از فایده پایگاه کل پاسخگویان

1. Skewness

2. Kurtosis

انتظار فایده مردم از پایگاه بسیج مساجد

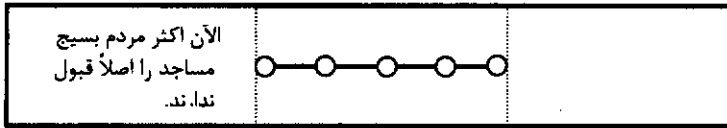
قبلاً اشاره کردیم که یکی دیگر از ابعاد گرایش انتظار فایده از یک پدیده است، هر چقدر که مردم از یک پدیده انتظار فایده داشته باشند آمادگی بیشتری برای انجام فعالیت‌هایی برای بهره‌مندی از فواید مورد انتظار خود از آن پدیده خواهند داشت. به همین منظور پس از آنکه از پاسخگویان سؤال کردیم که پایگاه‌های بسیج مساجد چقدر برای اهالی محله فایده داشته‌اند؟ از آنها سؤال کردیم شما فکر می‌کنید پایگاه بسیج محله‌تان چقدر می‌تواند برای اهالی مفید باشند؟ نظر پاسخگویان در این مورد در جدول (۲-۴) درج شده است. مشاهده می‌شود ۴۱/۹ درصد از کل پاسخگویان خیلی کم، ۴۲/۵ درصد کم، ۸/۷ درصد متوسط، ۲ درصد زیاد و ۴/۹ درصد خیلی از پایگاه‌های بسیج مساجد انتظار فایده داشته‌اند. میانگین انتظار فایده پاسخگویان زن ۲/۸۹ با انحراف معیار ۵/۰۲ و میانگین انتظار فایده پاسخگویان مردم ۲/۷ با انحراف معیار ۷/۲۶ و میانگین در کل پاسخگویان ۳/۴۶ با انحراف معیار ۶/۶۳ یعنی کمی بیش از حد متوسط (دامنه تغییرات بین ۱ تا ۵ بوده است) می‌باشد و این میانگین در نزد مردان بیش از زنان است، قابلیت تعمیم نتایج بدست آمده از نمونه پاسخگویان به جمعیت تحقیق یعنی مردم شهر تهران در حد خیلی خیلی زیاد می‌باشد.

جدول (۲): انتظار فایده پایگاه بسیج مساجد $N = 391$

طبقات	زن		مرد		کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی کم	۴۳	۳۴/۴	۱۲۱	۴۵/۵	۱۶۴	۴۱/۹
کم	۶۶	۵۲/۸	۱۰۰	۳۷/۶	۱۶۶	۴۲/۹
متوسط	۱۰	۸	۲۴	۹	۳۴	۸/۷
زیاد	۳	۲/۴	۵	۱/۹	۸	۲
خیلی زیاد	۳	۲/۴	۱۶	۶	۱۹	۴/۹
جمع	۱۲۵	۱۰۰	۲۶۶	۱۰۰	۳۹۱	۱۰۰
پاسخ ناقص		۵		۴		۹
میانگین		۲/۸۹		۳/۷۲		۳/۴۶
انحراف معیار		۵/۰۲		۷/۲۶		۶/۶۳
سطح معناداری		+++		+++		+++

هنجار ذهنی مردم در مورد پایگاه بسیج مساجد

یکی دیگر از ابعاد گرایش، هنجار ذهنی در مورد پدیده‌ی مورد بررسی می‌باشد و به این معناست که پاسخگو چه تصویری از نظر دیگران راجع به پدیده دارد. برای بررسی هنجار ذهنی پاسخگویان در مورد پایگاه بسیج مساجد از یک جفت صفت متضاد به شکل ذیل استفاده شده است.

چگونگی هنجار ذهنی پاسخگویان در مورد پایگاه بسیج مساجد در جدول (۳) آمده است. در جدول (۳) مشاهده می‌کنیم از نظر ۳۳/۵ درصد از کل پاسخگویان اکثر مردم بسیج مساجد را اصلاً قبول ندارند (خیلی مخالفاند) و ۲۰/۴ درصد قبول ندارند ۲۷ درصد متوسط و ۱۱/۸ درصد گفته‌اند اکثر مردم بسیج مساجد را قبول دارند (موافق) و ۷/۳ درصد معتقد بودند اکثر مردم خیلی زیاد بسیج مساجد را قبول دارند (خیلی موافق). میانگین نظر زنان پاسخگو ۲/۶۶ با انحراف معیار ۱/۲۷ و میانگین مردان ۲/۲۶ با انحراف معیار ۱/۲۴ و میانگین کل پاسخگویان ۲/۳۹ با انحراف معیار ۱/۲۶ می‌باشد و بیانگر آن است که هنجار ذهنی زنان در مورد پذیرش بسیج مساجد توسط دیگران کمی بیش از مردان است. قابلیت تعمیم میانگین به دست آمده نیز در حد خیلی خیلی زیاد می‌باشد.

جدول (۳): هنجار ذهنی مردم در مورد پایگاه بسیج مساجد پاسخگویان $N = 397$

طبقات	زن		مرد		کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی مخالفاند	۳۳	۲۵/۴	۱۰۰	۳۷/۵	۱۳۳	۳۳/۵
مخالفند	۲۰	۱۵/۴	۶۱	۲۲/۸	۸۱	۲۰/۴
متوسط	۴۹	۳۷/۷	۵۸	۲۱/۷	۱۰۷	۲۷
موافقند	۱۴	۱۰/۸	۳۳	۱۲/۴	۴۷	۱۱/۸
خیلی موافق‌اند	۱۴	۱۰/۸	۱۵	۵/۶	۲۹	۷/۳
جمع	۱۳۰	۱۰۰	۲۶۷	۱۰۰	۳۹۷	۱۰۰
پاسخ ناقص				۳		۳
میانگین		۲/۶۶		۲/۲۶		۲/۳۹
انحراف معیار		۱/۲۷		۱/۲۴		۱/۲۶
سطح معناداری		+++		+++		+++

ارزیابی از بسیجیان پایگاه‌های بسیج مساجد

همان طور که در اکثر تئوری‌های گرایش بیان شده بود ارزیابی از یک پدیده از مهمترین عناصر گرایش است. ارزیابی از یک پدیده متأثر از عوامل مختلف بویژه از تجربیات قبلی افراد از آن پدیده می‌باشد. تماس مردم با بسیجیان (در اینجا بسیجیان عضو پایگاه‌های مساجد) تجربیات قبلی آنان از بسیج را شکل می‌دهد. به همین منظور از پاسخگویان خواسته شده بود نظر خود را در مورد بسیجیان پایگاه‌های بسیج به وسیله یک طیف برش قطبین متشکل از ۱۸ گویه (جفت صفت متضاد) بیان نمایند. اظهارات پاسخگویان در باره این گویه‌ها که هر یک بعدی از رفتار و توانایی بسیجیان را می‌سنجد در جدول (۴) آمده است. از آنجا که به نظر می‌رسد حفظ و ترتیب ارائه گویه‌ها در پرسشنامه (در پرسشنامه برای جلوگیری از تأثیر سوء بر پاسخگویان، گویه‌ها طوری مرتب شده بودند که یک گویه با صفت مثبت و گویه بعد از آن با صفت منفی شروع می‌شد) موجب پیچیدگی و کاهش ادراک نتایج می‌شود، در ارائه گزارش کلیه گویه‌ها با صفت مثبت شروع شده‌اند یعنی کلیه صفات که بیانگر گرایش مثبت هستند در سمت راست جدول و حالات منفی آنها در سمت چپ جدول آمده است.

در جدول (۴) درصدهای سمت راست روی طیف بیانگر ارزیابی خیلی مثبت (++) و ارزیابی مثبت (+) و درصدهای سمت چپ، بیانگر ارزیابی خیلی منفی (--) و ارزیابی نفی (-) و درصدهای وسط بیانگر ارزیابی متوسط (+) از بسیجیان پایگاه‌های بسیج مساجد می‌باشد. برای مثال در گویه اول جدول (۴) بر روی طیف ارقام ۶/۳، ۵۰/۸، ۱۰/۸ و ۱۹/۳ نوشته شده و به معنای آن است که ۶/۳ درصد از کل پاسخگویان اعضای پایگاه بسیج مساجد را خیلی خوش اخلاق، ۱۳ درصد آنها را خوش اخلاق، ۵۰/۸ درصد متوسط، ۱۰/۸ درصد بد اخلاق و ۹/۳ درصد خیلی بد اخلاق ارزیابی کرده‌اند. میانگین ارزیابی پاسخگویان در مورد خوش اخلاقی بسیجیان پایگاه‌های بسیج مساجد ۲/۷۶ و با انحراف معیار ۱/۱ است. یعنی پاسخگویان خوش اخلاقی آنها را کمتر از حد متوسط ارزیابی کرده‌اند. در آخرین سطر جدول (۴) شاخص ارزیابی کل پاسخگویان در مورد بسیجیان پایگاه‌های بسیج مساجد درج شده است و همان طور که ملاحظه می‌شود ۵/۴ درصد کل پاسخگویان ارزیابی خیلی مثبت، ۲۰/۱ درصد ارزیابی مثبت، ۴۴/۳ درصد متوسط، ۲۱/۱ درصد ارزیابی منفی و ۹ درصد ارزیابی خیلی منفی از بسیجیان پایگاه‌های بسیج مساجد داشته‌اند.

جدول (۴): درصد، میانگین و انحراف معیار گرایش

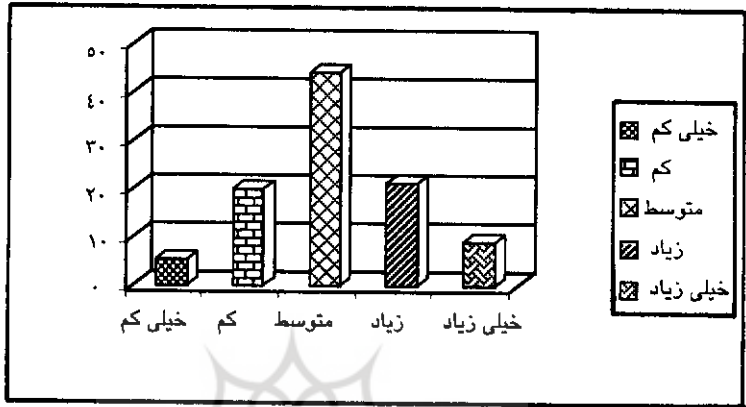
به بسیجیان پایگاه‌های مساجد N = ۳۹۷

ردیف	ارزیابی مثبت	ارزیابی منفی					میانگین	انحراف معیار
		(++)	(+)	(--)	(-)	(-)		
۱	خیلی خوش اخلاق‌اند	۶۳	۱۳	۵۰/۸	۱۰/۸	۱۹/۳	۲/۷۶	۱/۱
۲	خیلی آموزش دیده و با تجربه هستند	۷	۱۴/۵	۴۰/۴	۱۵/۸	۲۲/۳	۲/۶۸	۱/۱۷
۳	افرادی افتاده حال و خودمانی هستند	۱۰/۳	۱۷/۵	۳۲/۸	۱۶/۸	۲۲/۸	۲/۷۶	۱/۲۷
۴	خیلی صادق و راستگو هستند	۹/۸	۱۹/۵	۴۵/۱	۹/۵	۱۶	۲/۹۷	۱/۱۵
۵	خیلی زحمت کش و فعال‌اند	۱۳/۵	۳۰/۳	۳۲/۸	۹/۳	۱۴	۳/۲	۱/۲
۶	خیلی قابل اعتمادند	۱۲	۱۹/۸	۲۶/۶	۱۲/۸	۱۸/۸	۲/۹۳	۱/۲۵
۷	اصلاً اهل پارتی بازی نیستند.	۱۳/۳	۱۲/۶	۳۲/۴	۱۶/۱	۲۲/۶	۲/۶۸	۱/۳۲
۸	خیلی خوب به کارشان وارد هستند	۱۰/۵	۱۷/۸	۳۷/۳	۱۶/۳	۸/۳	۲/۸۶	۱/۲۱
۹	منطقی‌اند و حرف حساب را گوش می‌کنند	۸/۵	۲۱/۳	۳۱/۸	۱۷/۳	۲۱/۱	۲/۷۹	۱/۲۴
۱۰	خوش فکر و آگاهند و طرفدار آزادی مردم‌اند	۱۲/۸	۱۶/۳	۲۹/۶	۱۷/۸	۲۳/۶	۲/۷۷	۱/۳۲
۱۱	مخلص و با ایمان‌اند	۱۶/۸	۲۹/۴	۳۸/۷	۶	۹	۳/۳۹	۱/۱۱
۱۲	اهل سوء استفاده و فرصت طلبی نیستند	۱۳/۳	۲۵/۱	۳۷/۱	۱۱/۳	۱۶/۳	۳/۰۸	۱/۲۴
۱۳	اهل رشوه و حق حساب گرفتن نیستند	۲۳/۹	۲۶/۲	۳۰/۷	۶/۸	۱۲/۳	۳/۴۲	۱/۲۷
۱۴	ساده و کم توقع‌اند	۱۵/۱	۲۹/۲	۳۵	۹/۸	۱۰/۸	۳/۲۸	۱/۱۶
۱۵	بخاطر خدا و مردم کار می‌کنند	۱۵/۹	۲۲/۲	۲۷/۷	۱۴/۶	۱۹/۶	۳	۱/۳۴
۱۶	افرادی تحصیلکرده	۵	۱۵/۲	۲۲/۵	۱۶/۱	۱۱/۱	۲/۸۷	۰/۹۷
۱۷	خیلی مسئولیت‌پذیرند	۱۳/۳	۲۸/۸	۳۸/۳	۱۰/۵	۹	۳/۲۷	۱/۱
۱۸	خیلی منظم و با انضباط‌اند	۸/۸	۲۲/۸	۳۷/۱	۱۴/۵	۱۵/۸	۲/۹۵	۱/۱۷
شاخص	ارزیابی مثبت از بسیجی	۵/۴	۲۰/۱	۴۴/۳	۲۱/۱	۹	۲/۹۲	۰/۹۹

جدول (۵) میانگین و انحراف معیار گرایش به بسیجیان
پایگاه‌های بسیج مساجد به تفکیک جنسیت

ردیف	ارزیابی مثبت	زنان		مردان		ارزیابی منفی
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
۱	خیلی خوش اخلاق‌اند	۲/۹	۱/۰۶	۲/۷	۱/۱۱	خیلی بد اخلاق‌اند
۲	خیلی آموزش دیده و با تجربه‌اند	۲/۹۱	۱/۱۵	۲/۵۷	۱/۱۷	اصلاً آموزش دیده و با تجربه نیستند
۳	افرادی افتاده حال و خودمانی‌اند	۳/۰۱	۱/۲	۲/۶۳	۱/۲۸	خیلی مفروند و قیافه می‌گیرند
۴	خیلی صادق و راستگویند	۳/۳۲	۱/۰۷	۲/۸۱	۱/۱۵	خیلی حقه‌باز و دروغگویند
۵	خیلی زحمت کش و فعال‌اند	۳/۵۷	۱/۱۳	۳/۰۲	۱/۲۱	خیلی تنبل و راحت طلبند
۶	خیلی قابل اعتمادند	۳/۲۱	۱/۱۳	۲/۸	۱/۲۸	اصلاً قابل اعتماد نیستند
۷	اصلاً اهل پارتی بازی نیستند	۲/۹۵	۱/۲۷	۳/۵۵	۱/۳۳	خیلی پارتی بازی می‌کنند
۸	خیلی خوب به کارشان وارداند	۳/۱۲	۱/۱	۲/۷۳	۱/۲۵	ناواردند و کارشان را بلد نیستند
۹	منطقی‌اند و حرف حساب را قبول می‌کنند	۲/۹۸	۱/۱۲	۲/۷	۱/۲۸	غیر منطقی‌اند، حرف آدم را گوش نمی‌کنند
۱۰	خوش فکر و آگاهند و طرفدار آزادی مردمند	۲/۸۳	۱/۲۶	۲/۷۴	۱/۳۵	متعصب و مخالف آزادی مردمند
۱۱	مخلص و با ایمانند	۳/۷۵	۰/۹۸	۳/۲۲	۱/۱۴	بی ایمان و ریاکارند
۱۲	اهل سوء استفاده و فرصت طلبی نیستند	۳/۲۸	۱/۱۷	۲/۹۸	۱/۲۷	فرصت طلب و سوء استفاده‌گرند
۱۳	اهل رشوه و حق حساب گرفتن نیستند	۳/۴۷	۱/۲۲	۳/۴	۱/۲۹	اهل رشوه و حق حساب گرفتن هستند
۱۴	ساده و کم توقع‌اند	۳/۵	۱/۰۶	۳/۱۷	۱/۱۹	خیلی پر توقع و اهل تجمل هستند
۱۵	بخاطر خدا و مردم کار می‌کنند	۳/۳۴	۱/۳	۲/۸۳	۱/۳۳	دنبال منافع خودشانند
۱۶	افرادی تحصیلکرده‌اند	۲/۹۵	۸۸/۰	۲/۸۳	۱/۰۱	افراد بی سوادند
۱۷	خیلی مسئولیت‌پذیرند	۳/۴۵	۱/۰۹	۳/۱۸	۱/۱	اصلاً مسئولیت‌پذیر نیستند
۱۸	خیلی منظم و با انضباط‌اند	۳/۲۵	۱/۰۳	۲/۸۱	۱/۲	اصلاً نظم تو کارشان نیست
شاخص	ارزیابی مثبت از بسیجی	۳/۲۱	۰/۹۶	۲/۷۷	۰/۹۸	ارزیابی منفی از بسیجی

میانگین ارزیابی کلّ پاسخگویان ۲/۹۲ و با انحراف معیار ۰/۹۹ است که به معنا ارزیابی کمتر از متوسط می‌باشد. میانگین این ارزیابی در بین زنان پاسخگو ۳/۲۱ با انحراف معیار ۰/۹۶ و در بین مردان پاسخگو ۲/۷۷ با انحراف معیار ۰/۹۸ می‌باشد و بیانگر آن است که ارزیابی زنان مثبت‌تر از ارزیابی مردان می‌باشد (جدول ۵).

نمودار (۲) ارزیابی از بسیجیان پایگاه مساجد

در جدول (۴) نیز منحنی میانگین ارزیابی کلّ پاسخگویان روی یک طیف پنج درجه‌ای نشان داده شده است و به معنا آن است که هر چه خط منحنی از سمت چپ به سمت راست نزدیک شود ارزیابی روی آن گویه مثبت‌تر بوده است. به عبارت دیگر جدول (۴) توزیع نسبی ارزیابی کلّ پاسخگویان و منحنی میانگین ارزیابی کلّ پاسخگویان و جدول (۵) میانگین ارزیابی پاسخگویان به تفکیک جنسیت را نشان می‌دهد.

با مقایسه میانگین ارزیابی کلّ پاسخگویان روی هر گویه در جدول (۴) اجزای ارزیابی آنها نیز مشخص می‌گردد و همان طور که در این جدول درج شده است. مثبت‌ترین ارزیابی در مورد اهل رشوه و حق حساب نگرفتن بسیجیان است (۳/۴۲) با انحراف معیار ۱/۲۷ و پس از آن در مورد مخلص و با ایمان بودن (۳/۳۹) با انحراف معیار ۱/۱۱ و پس از آن ساده و کم توقع بودن آنهاست (۳/۲۸) با انحراف معیار ۱/۱۶ و منفی‌ترین ارزیابی کلّ پاسخگویان در مورد آموزش و تجربه بسیجیان و پارتی بازی کردن آنها (۲/۶۸) با انحراف معیار ۱/۱۷ و ۱/۳۲ و بعد از آن مغرور بودن

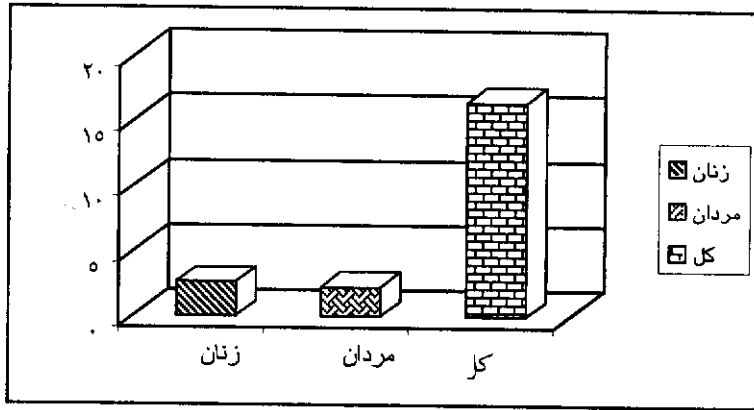
و قیافه گرفتن و بد اخلاقی آنها (۲/۷۶) با انحراف معیار ۱/۲۷ و ۱/۱ می باشد با استفاده از مندرجات جدول (۵) در می یابیم که مثبت ترین ارزیابی زنان پاسخگو مربوط به خلوص و با ایمانی بسیجیان (۳/۷۵) با انحراف معیار ۰/۹۸ و مثبت ترین ارزیابی مردان پاسخگو مربوط به رشوه نگرفتن بسیجیان (۳/۴) با انحراف معیار ۱/۲۶ می باشد. منفی ترین ارزیابی زنان مربوط به متعصب و مخالف آزادی مردم بودن بسیجیان با میانگین ۲/۸۳ و انحراف معیار ۱/۲۶ و منفی ترین ارزیابی مردان مربوط به پارتی بازی کردن بسیجیان پایگاه های بسیج مساجد می شود که میانگین آن ۲/۵۵ و انحراف معیار آن ۱/۳۳ می باشد.

گرایش به پایگاه بسیج مساجد

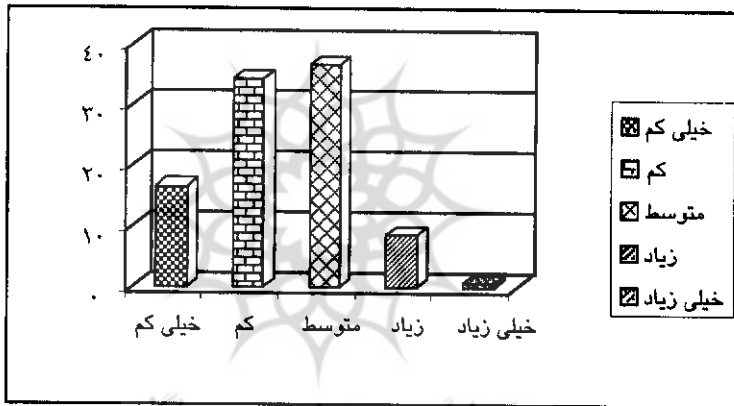
حال که اجزای گرایش به پایگاه های بسیج مساجد مورد بررسی قرار گرفت با ترکیب این اجزا شاخص گرایش به پایگاه های بسیج مساجد را ساخته ایم. این شاخص مجموع نمرات پاسخگویان از ارزیابی فایده، انتظار فایده، هنجار ذهنی و ارزیابی از بسیجیان پایگاه های بسیج مساجد است و بالقوه می تواند دامنه ای از حداقل ۲۱ تا ۱۰۵ نمره داشته باشد که به پنج طبقه گرایش از خیلی ضعیف تا خیلی قوی تقسیم و توزیع آن شاخص در جدول (۶) درج شده است.

همان طور که ملاحظه می شود ۱۶/۵ درصد از کل پاسخگویان گرایش شان به پایگاه بسیج مساجد خیلی کم، ۳۴/۴ درصد کم، ۳۶/۸ درصد متوسط، ۸/۸ درصد زیاد و ۰/۵ درصد خیلی زیاد بوده است. میانگین گرایش به پایگاه بسیج ۲/۴۳ با انحراف معیار ۰/۸۹ می باشد که بیانگر گرایش بین کم تا متوسط است و در سطح خیلی خیلی زیاد هم قابلیت تعمیم نتیجه از نمونه آماری به جمعیت تحقیق یعنی مردم شهر تهران را دارد.

میانگین گرایش به پایگاه بسیج مساجد در بین زنان پاسخگو ۲/۶۶ با انحراف معیار ۰/۱۲۹ و در بین مردان پاسخگو ۲/۲۹ با انحراف معیار ۰/۱۱ است و نشان می دهند در حالی که در هر دو گروه گرایش کمتر از حد متوسط است، زنان نسبت به مردان گرایش مثبت تری دارند، هر چند که این تفاوت ناچیز می باشد. نمودار (۴-۳)

نمودار (۳) میانگین گرایش به پایگاه بسیج مساجد

نمودار (۴) گرایش به پایگاه بسیج مساجد (درصد)

گرایش پاسخگویان نسبت به بسیج

قبلاً اشاره کردیم مسأله اساسی و مهم در شرایط اجتماعی حاکم بر جامعه‌ی ما گرایش به بسیج به عنوان یک کلیت می‌باشد و نه صرف گرایش به پایگاه‌های بسیج مساجد. هنگامی که مردم ارزیابی خود را در مورد بسیج و بسیجیان ارائه می‌کنند، آن را به پایگاه‌های مساجد و غیر آن تجزیه نمی‌کنند، بلکه کلیت بسیج را ارزیابی می‌نمایند. بعلاوه همان طور که از قبل پیش بینی می‌شد بسیاری از مردم هیچگونه ارتباط و تماس تعریف شده و مشخصی با پایگاه‌های بسیج مساجد ندارند، لذا

نمی‌توانند ارزیابی دقیقی از بسیج پایگاه‌های مساجد منفک از کلیت بسیج ارائه کنند، تماس آنها با بسیجیان زمانی به وقوع می‌پیوندد که اعضای بسیج برای انجام وظایف خود در سطح شهر حضور می‌یابند، در این حالت نیز تلقی مردم از آنها جزئی از یک کلیت به نام بسیج و بسیجی است. مردم در محاورات خود می‌گویند «بسیجی‌ها ماشین‌ها را بازرسی می‌کردند» و از آنها به نام پایگاه‌شان یاد نمی‌کنند. یافته‌های این تحقیق نیز مؤید این تحلیل است. فقط ۳۲٪ از کل پاسخگویان اظهار داشته‌اند که خود یا یکی از اعضای خانواده‌شان با پایگاه بسیج مساجد همکاری داشته‌اند و یا از برنامه‌های آنها استفاده کرده‌اند. (این بخش از یافته‌ها متعاقباً مورد بررسی دقیق‌تر واقع خواهند شد). بر همین اساس در این تحقیق گرایش پاسخگویان نسبت به بسیج به عنوان یک سازمان مردمی که مردم بان سر و کار دارند، از فعالیت آن بهره‌مند شده و انتظار دارند برایشان مفید باشد، مورد بررسی قرار گرفته است. برای سنجش گرایش پاسخگویان نسبت به بسیج از ۶ سؤال، یک طیف گوتمن و یک طیف جفت صفت‌های متضاد استفاده شده است که در ذیل به تشریح آنها می‌پردازیم.

بررسی گرایش به بسیج بوسیله طیف گوتمن

در بخش چهار چوب تئوریک اجزای گرایش را بر اساس نظریات دانشمندان مختلف بررسی نموده و مهمترین آنها را ارزیابی از فایده، انتظار فایده و هنجار ذهنی دانستیم، برای سنجش این اجزا از یک طیف گوتمن متشکل از ۱۰ گویه که محتوی آنها نسبت به هم از انباشتگی برخوردار است (یعنی محتوی جملات هر گویه نسبت به گویه‌های دیگر از نظر شدت گرایش متفاوت است) و پنج گویه‌ی آن گرایش مثبت و پنج گویه‌ی آن گرایش منفی یا عدم گرایش را می‌سنجید، استفاده شدند. متن این گویه‌ها به زبان محاوره‌ای مردم و به نقل از شخصی دیگری بود که باعث ادراک سریع پاسخگویان می‌شد و از طرفی چون غیرمستقیم بود (گفته فردی دیگر بود) پاسخگو را برای اظهار نظر راحت‌تر می‌کرد. بعلاوه در متن گویه تلاش شده بود عناصری گنجانده شود که به هر پاسخگویی با هر گرایشی امکان اظهار نظر داده شود و پاسخگویان گرایش واقعی خود را بیان نمایند. برای دقت بیشتر همراه هر گویه یک پیوستار (درجه) پنج قسمتی در اختیار پاسخگویان قرار می‌گرفت و پاسخگویان موافقت یا مخالفت خود با هر گویه را روی این درجه بیان می‌کردند.

خیلی موافق موافق متوسط مخالف خیلی مخالف

جدول (۷) نتایج بدست آمده از گرایش پاسخگویان بوسیله طیف گوتمن را نشان می‌دهد. در این جدول اولین ستون متن گویه‌ها را به همان ترتیبی که در پرسشنامه آمده بود نشان می‌دهد. ستون دوم نمودار افقی درصد پاسخ‌های پاسخگویان را نشان می‌دهد. ستون سوم علامت مخالف یا موافقت با متن جمله را نشان می‌دهد، بدین صورت که (-) علامت خیلی مخالف، (-) مخالف، (+) متوسط، (+) موافق و (++) صورت که (-) علامت خیلی مخالف، (-) مخالف، (+) متوسط، (+) موافق و (++) خیلی موافق با متن گویه می‌باشد (برای درک صحیح جدول دقت به این علائم ضروری است زیرا متناسب با متن گویه که مخالف یا موافق با بسیج باشد، جهت این علائم تغییر می‌کند). در ستون‌های بعدی به ترتیب درصد و تعداد پاسخ‌های مطلق از خیلی مخالف تا خیلی موافق و پس از آنها میانگین پاسخ روی هر گویه و انحراف معیار آنها آمده است.

با توجه به میانگین پاسخ‌ها منفی‌ترین ارزیابی مربوط به گویه چهارم، کم تجربه بودن بسیجیان و دخالت در کار کنترل رسمی (کار پلیس) است، با میانگین (۲/۵۴) و با انحراف معیار ۱/۲۳ و مثبت‌ترین ارزیابی مخالفت با مضر بودن بسیج در حال حاضر و منحل نمودن آن است که آن میانگین ۳/۲۴ و انحراف معیار آن ۱/۱۵ می‌باشد و همچنین موافقت با گویه‌ی شماره ۷ است که پاسخگویان بیشترین موافقت را با آن داشته‌اند، یعنی اکثر پاسخگویان به بسیجیان دلاور که از کشور دفاع می‌کنند و دشمنان را شکست می‌دهند افتخار می‌کنند حاصل ارزیابی از بسیج با توجه به نظرات پاسخگویان روی همه گویه‌ها در جدول (۸) درج شده است.

همان طور که در جدول (۸) درج شده است ۷/۹ درصد کل پاسخگویان، گرایش خیلی کم و ۲۰/۳ درصد گرایش کم و ۳۲/۳ درصد گرایش متوسط و ۳۰/۳ گرایش زیاد و ۸/۲ درصد گرایش خیلی زیاد (بر اساس طیف گوتمن) داشته‌اند.

میانگین کل پاسخگویان ۳/۱۱ با انحراف معیار ۱/۰۷، و زنان ۳/۲۶ با انحراف معیار ۰/۸۸ و مردان ۲/۹۸ با انحراف معیار ۱/۱۳ می‌باشد و بیانگر گرایش مثبت‌تر زنان نسبت به مردان است. سطح معناداری یا قابلیت تعمیم نتیجه بدست آمده از جامعه نمونه به جمعیت تحقیق در حد خیلی خیلی زیاد (+++) می‌باشد.

جدول (۷) گرایش پاسخگویان نسبت به بسیج (طیف گوتمن)

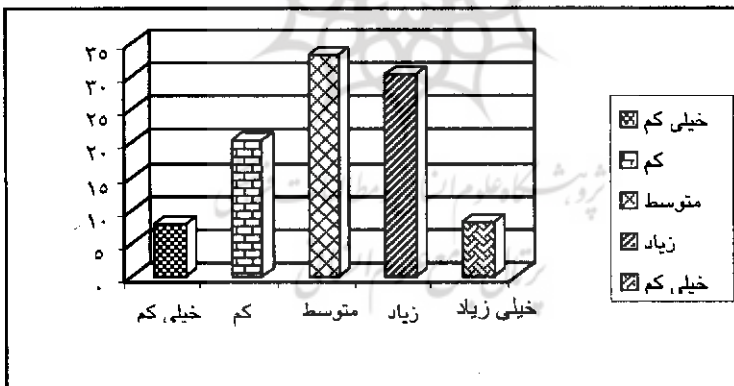
انحراف	میانگین	پاسخ			درصد پاسخ خیلی مخالف تا خیلی موافق	گویه
		تعداد	درصد	علامت		
۱/۱۵	۳/۰۴	۴۲	۱۰/۵	--		۱ - با این شرایطی که در جامعه وجود دارد، بسیج نقش مهمی در تأمین امنیت مردم و کشور دارد.
		۱۰۱	۲۵/۳	-		
		۸۵	۲۱/۳	-+		
		۱۴۳	۳۵/۸	+		
		۲۹	۷/۳	++		
۱/۱۵	۳/۱۶	۳۹	۹/۸	++		۲ - بود و نبود بسیج بحال ما فرقی نمی‌کند آنها کاری از دستشان برنمی‌آید که انجام بدهند.
		۸۲	۲۰/۵	+		
		۸۹	۲۲/۳	-+		
		۱۵۴	۳۸/۵	-		
		۳۶	۹	--		
۱/۱۹	۲/۸۵	۵۷	۱۴/۳	--		۳ - اگر خیلی از کارها مثل سازندگی یا مبارزه با مواد مخدر را به دست بسیج بدهند، بهتر از بقیه می‌توانند کارها را سر و سامان بدهند.
		۱۱۸	۲۹/۶	-		
		۸۱	۲۰/۳	-+		
		۱۱۴	۲۸/۶	+		
		۲۹	۷/۳	++		
۱/۲۳	۲/۵۴	۱۰۱	۲۵/۳	++		۴ - یک مشت بچه‌ی بی تجربه جمع کردند در بسیج، جلوی مردم را می‌گیرند، مملکت پلیس دارد به اینها چه مربوط است که دخالت می‌کنند
		۱۱۵	۲۸/۸	+		
		۶۴	۱۶	-+		
		۱۰۴	۲۶/۱	-		
		۱۵	۳/۸	--		
۱/۱۷	۳/۲	۲۴	۶	--		۵ - انصافاً اگر بسیج نبود حتماً عراق ایران را در جنگ شکست می‌داد.
		۱۱۵	۲۹	-		
		۷۰	۱۷/۶	-+		
		۱۳۵	۳۴	+		
		۵۳	۱۳/۴	++		

ادامه جدول (۷)

انحراف	میانگین	پاسخ			درصد پاسخ خیلی مخالف تا خیلی موافق	گویه
		تعداد	درصد	علامن		
۱/۱۱	۳/۱۷	۳۶	۹	++		۶- بسیج می‌خواهد با زور و خشونت جلوی خواسته‌های به حق مردم را بگیرد.
		۷۸	۱۹/۵	+		
		۹۷	۲۴/۳	+ -		
		۱۵۷	۳۹/۳	-		
۱/۰۹	۳/۲۳	۳۱	۷/۸	--		۷- ما افتخار می‌کنیم که بسیج ما دلاورانه از کشورمان دفاع می‌کند و می‌تواند دشمنان کشور را شکست بدهد.
		۲۷	۶/۸	--		
		۸۶	۲۱/۶	-		
		۹۰	۲۲/۶	- +		
۱/۱۹	۲/۸۷	۱۵۹	۳۹/۹	+		۸- خدا نکند آدم سر و کارش به این بسیجی‌ها بیافتد، آنقدر اذیت می‌کنند که آدم بیچاره می‌شود.
		۶۷	۱۶/۸	++		
		۸۶	۴۱/۵	+		
		۱۰۱	۲۵/۳	- +		
۱/۱۱	۳/۰۶	۲۵	۶/۳	--		۹- اگر لازم باشد من هر کمکی می‌کنم که بسیج را منحل نکنند، بسیج همیشه برای حفظ امنیت کشور لازم است.
		۴۲	۱۰/۵	--		
		۷۸	۱۹/۵	-		
		۱۲۵	۳۱/۳	- +		
۱/۱۵	۳/۲۴	۱۲۵	۳۱/۳	+		۱۰- الان دیگر بسیج اصلاً بدرد نمی‌خورد و به ضرر کشور کار می‌کند، خوب است که منحلش کنند.
		۳۰	۷/۵	++		
		۴۶	۱۱/۵	++		
		۵۶	۱۴	+		
۱/۱۵	۳/۲۴	۱۷۷	۲۴/۳	-		
		۸۶	۲۱/۵	- +		
		۳۴	۸/۵	--		

جدول (۸): ارزیابی بسیج بوسیله طیف گوتمن،
به تفکیک جنسیت پاسخگویان $N = ۳۹۰$

طبقات	زن		مرد		کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی کم	۳	۲/۴	۲۸	۱۰/۵	۳۱	۷/۹
کم	۱۷	۱۳/۷	۶۲	۲۲/۳	۷۹	۲۰/۳
متوسط	۴۳	۳۴/۷	۸۷	۳۲/۷	۱۳۰	۳۳/۳
زیاد	۵۴	۴۳/۵	۶۴	۲۴/۱	۱۱۸	۳۰/۳
خیلی زیاد	۷	۵/۶	۲۵	۹/۴	۳۲	۸/۲
جمع	۱۲۴	۱۰۰	۲۶۶	۱۰۰	۳۹۰	۱۰۰
پاسخ ناقص	۶		۴		۱۰	
میانگین	۳/۳۶		۲/۹۸		۲/۱۱	
انحراف معیار	۰/۸۸		۱/۱۳		۱/۰۷	
سطح معناداری	+++		+++		+++	

نمودار (۵): ارزیابی بسیج بوسیله طیف گوتمن

بررسی گرایش نسبت به بسیج به وسیله سؤال

از آن جا که در سنجش گرایش پاسخگویان بوسیله طیف گوتمن، احتمال هم پوشی ابعاد مختلف آن با هم وجود دارد. (ضریب همبستگی گویه‌های مختلف طیف نیز می‌تواند مؤید این امر باشد) لذا برای دقت در سنجش گرایش پاسخگویان نسبت به

بسیج به عنوان یک سازمان که به طرق مختلف با مردم سر و کار داشته و دارد، ارزیابی از فایده بوسیله یک سؤال، انتظار فایده بوسیله دو سؤال، هنجار ذهنی به وسیله دو سؤال و ارزشیابی از بسیج نیز با دو سؤال باز و نیمه باز سنجیده شده‌اند که حاصل آن در جدول (۹) آمده است.

جدول (۹): گرایش به بسیج (سؤالات باز و نیمه باز)

ردیف	طبقات	زن		مرد		کل	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	بیشترین فداکاری توسط بسیج در جنگ	۵۱	۳۹/۸	۱۰۵	۴۰/۱	۱۵۶	۴۰
۲	بسیج بهترین مدافع کشور	۳۷	۲۸/۹	۵۱	۱۹/۶	۸۸	۲۲/۷
۳	بسیج عهده‌دار تأمین امنیت	۱۶	۱۲/۸	۴۹	۱۸/۳	۶۵	۱۶/۵
۴	معرفی به بسیج برای مشارکت	۵۱	۴۴	۵۰	۲۰/۵	۱۰۱	۲۸/۱
۵	انگیزه مثبت بسیجی‌ها برای ورود به بسیج	۷۲	۵۹/۵	۶۹	۲۷/۷	۱۴۱	۳۸/۱

ارزیابی از فایده بسیج

بدون شک، مهمترین فعالیت بسیج که مردم از آن بهره‌مند شده‌اند، حضور بسیج در جنگ عراق علیه ایران و فداکاری برای حفظ نظام و کشور و مقابله با دشمنان اسلام، انقلاب و میهن اسلامی است. سنجش ارزیابی فاعده بسیج بوسیله یک سؤال «به نظر شما کدام یک از نیروهای نظامی در جنگ عراق با ایران، بیشترین فداکاری را برای کشور داشته‌اند، سپاه، بسیج، ارتش یا نیروی انتظامی؟» سنجیده شده است. همان طور که در سطر اول جدول (۹) آمده است، ۳۹/۸ درصد زنان، و ۴۰/۱ درصد مردان و ۴۰ درصد از کل پاسخگویان بسیج را فداکارترین نیروی نظامی در جنگ دانسته‌اند.

انتظار فایده از بسیج

انتظار فایده از بسیج، بوسیله دو سؤال سنجیده شده است؛ سؤال اول عبارت بود از: «اگر آمریکا یا کشور دیگری بخواهد به ایران حمله کند، فکر می‌کنید کدامیک از

این نیروها بهتر می‌تواند از مردم و کشور دفاع کند؟» پاسخ‌های پاسخگویان به این سؤال، در سطر دوم جدول (۹) آمده است و همان طور که مشخص است، ۲۸/۹ درصد زنان، ۱۹/۶ درصد مردان و ۲۲/۷ درصد کل پاسخگویان، بسیج را بهترین مدافع کشور دانسته‌اند.

سؤال دوم برای اندازه‌گیری انتظار فایده از بسیج، در مورد تأمین کننده امنیت کشور است. پس از بیان یک مقدمه، از پاسخگویان سؤال می‌شد: «در کشور ما، تأمین امنیت کشور و مردم، وظیفه چه سازمان‌هایی است؟» همان طور که در سطر سوم جدول (۹) آمده است، در پاسخ به این سؤال ۱۲/۸ درصد زنان، ۱۸/۳ درصد مردان و ۱۶/۵ درصد کل پاسخگویان، بسیج را جزو سازمان‌های تأمین کننده امنیت کشور و مردم نام برده‌اند. از مقایسه دو جزء ارزیابی از فایده و انتظار فایده از بسیج، می‌بینیم که انتظار فایده از بسیج نسبت به ارزیابی از فایده (فداکاری بسیج در جنگ عراق علیه ایران) کاهش یافته است. علت این کاهش را در بخش‌های بعدی بررسی خواهیم نمود.

ارزیابی از بسیج

همان طور که قبلاً هم اشاره شد، برخی از ثنوری‌ها، مهمترین عنصر گرایش را ارزیابی از یک پدیده می‌دانند. برای سنجش این بعد از گرایش به بسیج نیز دو سؤال در نظر گرفته شده بود. سؤال اول نظر پاسخگویان را در باره ارجحیت بسیج نسبت به سایر سازمان‌های نظامی برای همکاری جويا می‌شد. این سؤال که با توجه به سؤالات قبلی تنظیم شده و عبارت بود از: «اگر فرضاً بخواهید داوطلبانه در جنگ شرکت کنید، فکر می‌کنید خودتان را به کجا معرفی کنید بهتر باشد؛ سپاه، ارتش، بسیج یا نیروی نظامی؟»

نظر پاسخگویان در سطر چهارم جدول (۹) آمده است. ۴۴ درصد زنان، ۲۰/۵ درصد مردان و ۲۸/۱ درصد کل پاسخگویان، بسیج را نسبت به سایر سازمان‌های نظامی ترجیح داده‌اند.

آخرین سؤال نیز به ارزیابی پاسخگویان از انگیزه ورود بسیجیان به بسیج پرداخته است: «فکر می‌کنید این کسانی که الان عضو بسیج می‌شوند با چه انگیزه‌ای عضو بسیج می‌شوند؟» سطر پنجم جدول (۹) نشان دهنده جواب پاسخگویان به این

سؤال است. ۵۹/۵ درصد زنان، ۲۷/۷ درصد مردان و ۳۸/۱ درصد کل پاسخگویان، انگیزه‌های مثبت (مانند برای رضای خدا، برای خدمت به کشور، مردم و...) را نام برده‌اند.

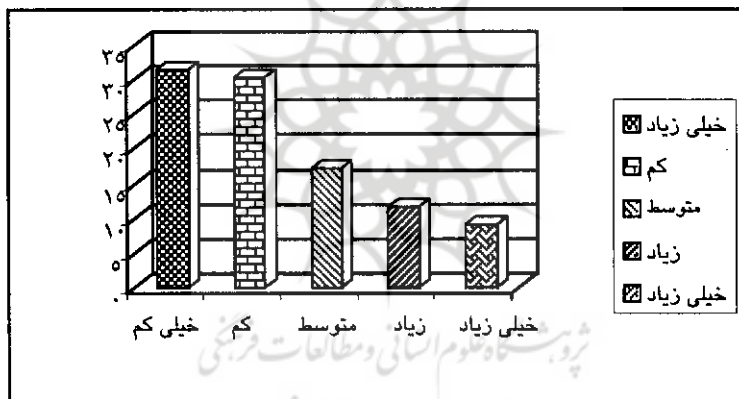
مقایسه مندرجات جدول (۹) بیانگر آن است که بیشترین ارزیابی مثبت پاسخگویان از بسیج، مربوط به ایفای نقش آن در گذشته، یعنی در جنگ است. بسیج از نظر ۴۰ درصد پاسخگویان، فداکارترین نیروی نظامی شرکت کننده در جنگ است؛ ولی در حال حاضر، کمترین ارزیابی مثبت از بسیج، به عنوان یکی از سازمان‌های تأمین کننده امنیت کشور صورت گرفته است (۱۶/۵ درصد). این تغییر گرایش که بر اساس نظریه «فستینگر»، تغییر رفتار را نیز در پی خواهد داشت، مسأله مهمی است که فرماندهان و مسئولان محترم نیروی مقاومت (و کشور) باید توجه ویژه‌ای به آن بنمایند. علل این تغییر گرایش، در بخش‌های بعدی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

نتیجه دیگری از بررسی جدول (۹) حاصل می‌شود؛ ارزیابی مثبت پاسخگویان از انگیزه مثبت بسیجیان برای ورود به بسیج است. هر چند که این ارزیابی ۳۸/۱ درصد است، اما راهنمای خوبی است که بدانیم ارزشمندی بسیج، تحت تأثیر ارزش‌های الهی و معنوی و غیر مادی است، لذا استفاده از محرک‌های مادی بی‌این که همه جوانب و پیامدهای آن، مورد بررسی دقیق و کارشناسانه قرار گیرد، می‌تواند عواقب سوئی، از جمله کاهش گرایش مثبت مردم نسبت به بسیج را در پی داشته باشد.

حاصل ترکیب ارزیابی پاسخگویان بوسیله سؤال‌های باز و نیمه باز، در جدول (۱۰) درج شده است. ۳۱/۵ درصد از کل پاسخگویان خیلی کم، ۳۰/۳ درصد کم، ۱۷/۳ درصد متوسط، ۱۱/۸ درصد زیاد و ۹ درصد خیلی زیاد نسبت به بسیج گرایش داشته‌اند. میانگین گرایش زنان ۲/۶۵ با انحراف معیار ۱/۳۶، مردان ۲/۲۳ با انحراف معیار ۱/۲۲ و کل پاسخگویان ۲/۳۷ با انحراف معیار ۱/۲۸ است، که تماماً در سطح خیلی خیلی زیاد معنا دار هستند.

جدول (۱۰): گرایش به بسیج بوسیله سؤالات باز $N = ۳۴۶$

طبقات	زن		مرد		کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی کم	۲۷	۲۴/۱	۸۲	۲/۵	۱۰۹	۳۱/۵
کم	۳۱	۲۷/۷	۷۴	۳۱/۶	۱۰۵	۳۰/۳
متوسط	۲۵	۲۲/۳	۳۵	۱۵	۶۰	۱۷/۳
زیاد	۱۲	۱۰/۷	۲۹	۱۲/۴	۴۱	۱۱/۸
خیلی زیاد	۱۷	۱۵/۲	۱۴	۶	۳۱	۹
جمع	۱۱۲	۱۰۰	۲۳۴	۱۰۰	۳۴۶	۱۰۰
پاسخ ناقص	۱۸		۳۶		۵۴	
میانگین	۲/۶۵		۲/۲۳		۲/۳۷	
انحراف معیار	۱/۳۶		۱/۲۲		۱/۲۸	
سطح معناداری	+++		+++		+++	

نمودار (۱): گرایش به بسیج با سؤالات باز

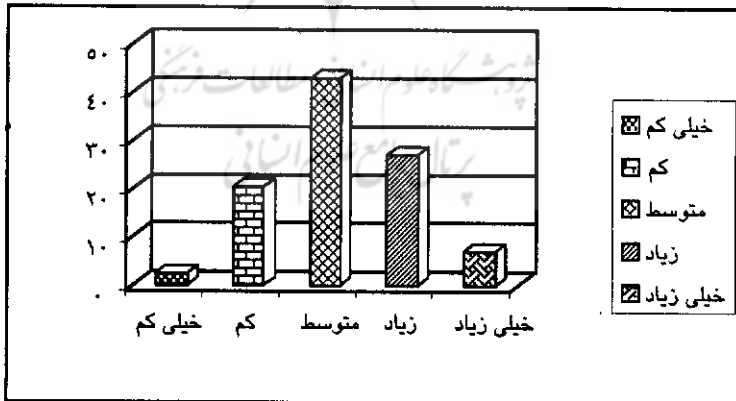
بررسی شاخص گرایش به بسیج

شاخص گرایش به بسیج به عنوان یک سازمان از سه جزء ارزیابی از بسیجیان (طیف جفت صفات متضاد)، ارزیابی از بسیج بوسیله طیف گوتمن و ارزیابی از بسیج بوسیله سؤال‌هایی که پیش از این مورد بررسی قرار گرفتند، تشکیل شده و نتایج حاصل از آن، در جدول (۱۱) درج شده است. در این جدول مشاهده می‌شود که ۲/۵ درصد کل پاسخگویان خیلی کم، ۲۰/۶ درصد کم، ۴۲/۹ درصد متوسط، ۲۷ درصد زیاد

و ۷/۱ درصد خیلی زیاد به بسیج گرایش داشته‌اند. میانگین گرایش زنان ۳/۴۶ با انحراف معیار ۰/۸ و مردان ۳/۰۲ با انحراف معیار ۰/۹۳ و کل پاسخگویان ۳/۱۵ با انحراف معیار ۰/۹۱ است و تماماً در سطح خیلی زیاد معنادار هستند.

جدول (۱۱): شاخص گرایش به بسیج N =

طبقات	زن		مرد		کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی کم	۰	۰	۸	۳/۶	۸	۲/۵
کم	۱۰	۹/۷	۵۷	۲۵/۶	۶۷	۲۰/۶
متوسط	۴۶	۴۴/۷	۹۴	۴۲/۲	۱۴۰	۴۲/۹
زیاد	۳۷	۳۵/۹	۵۱	۲۲/۹	۸۸	۲۷
خیلی زیاد	۱۰	۹/۷	۱۳	۵/۸	۲۳	۷/۱
جمع	۱۰۳	۱۰۰	۲۲۳	۱۰۰	۳۲۶	۱۰۰
پاسخ ناقص	۲۷		۴۷		۷۴	
میانگین	۳/۴۶		۳/۰۲		۳/۱۵	
انحراف معیار	۰/۸۰		۰/۹۳		۰/۹۱	
سطح معناداری	+++		+++		+++	

نمودار (۷): گرایش به بسیج

پایایی یا روایی نیز بیانگر آن است که وسیله اندازه‌گیری، همان متغیری را اندازه می‌گیرد که ما قصد سنجش آن را داشته‌ایم. مثلاً طیف‌هایی که ما در این تحقیق برای اندازه‌گیری گرایش ساخته‌ایم، گرایش را می‌سنجند یا متغیری غیر از آن را (کرلینجر، ۱۳۷۶، ۱۳۲).

در این تحقیق، ما از محاسبه همبستگی درونی داده‌ها و ضریب آلفای کرونباخ^۳ استفاده کرده‌ایم، لیکن برای رعایت اختصار، در این جا فقط ضرایب آلفای کرونباخ ارائه شده است.

بررسی متغیرهای مؤثر بر گرایش پاسخگویان

اکنون که چگونگی گرایش پاسخگویان به پایگاه بسیج مساجد و بسیج مورد بررسی قرار گرفت، مطابق دومین هدف تحقیق، به بررسی عوامل مؤثر بر این متغیرها خواهیم پرداخت.

1. reliability
 3. Cronbach

2. validity

جدول (۱۲): اعتبار سنجش گرایش

ضریب آلفای استاندارد شده $a = 0/9364$	ضریب آلفای کرونباخ ^۱ شاخص a	گرایش به بسیجی‌ها
ضریب آلفای استاندارد شده $a = 0/8510$	ضریب آلفای کرونباخ شاخص $a = 0/8405$	شاخص گرایش به پایگاه بسیج مساجد
ضریب آلفای استاندارد شده $a = 0/8960$	ضریب آلفای کرونباخ شاخص $a = 0/8950$	ارزیابی از بسیج (طیف گوتمن)
ضریب آلفای استاندارد شده $a = 0/8553$	ضریب آلفای کرونباخ شاخص $a = 0/8351$	شاخص گرایش به بسیج
ضریب بازنمای طیف گوتمن هم $r = 0/8610$ می‌باشد.		

از ۴۰۰ مصاحبه‌ای که با پاسخگویان انجام شده (نمونه آماری)، ۳۲/۵ درصد آنها زن و ۶۷/۵ درصد مرد بوده‌اند. میانگین سن کلّ پاسخگویان، ۲۸/۳۴ سال با انحراف معیار ۹/۸۵ است، ۴۳ درصد کلّ پاسخگویان، متأهل و ۵۷ درصد آنان نیز مجرد بوده‌اند، ۹۹/۷ درصد از کلّ پاسخگویان مسلمان و ۰/۳ درصد اقلیت دینی بودند. ۹۹/۵ درصد از کلّ پاسخگویان مسلمان شیعه و ۰/۵ درصد شان اهل تسنن بودند، در کلّ ۷۸/۹ درصد از پاسخگویان، استان محل تولدشان تهران و ۲۱/۱ درصد متولد استان‌های دیگر بوده‌اند، از کلّ پاسخگویان ۸۱/۱ درصد از آنان محل تولدشان مرکز استان، ۸/۶ درصد شهرستان، ۳/۳ درصد روستا بوده است. تعداد پاسخگویان منطقه یک ۴/۸ درصد، منطقه دو ۲/۳ درصد، منطقه سه ۴/۳ درصد، منطقه چهار ۵/۳ درصد، منطقه شش ۴/۵ درصد، منطقه یازده ۵ درصد، منطقه دوازده ۷/۳ درصد، منطقه سیزده ۲/۵ درصد، منطقه چهارده ۱۰ درصد، منطقه پانزده ۷/۵ درصد، منطقه شانزده ۵ درصد، منطقه هفده ۴/۵ درصد، منطقه هجده ۵/۳ درصد، منطقه بیست ۴/۵ درصد و منطقه بیست و یک نیز ۲/۵ درصد بوده است. بیشترین تعداد

پاسخگویان در منطقه چهارده با ۱۰ درصد و کمترین تعداد پاسخگویان در منطقه دو با ۲/۳ درصد بوده‌اند.

میانگین مدت اقامت در تهران پاسخگویان ۲۵/۱۲ سال، با انحراف معیار ۱۰/۴۵ سال بوده است، میانگین میزان تحصیلات کلّ پاسخگویان ۱۱/۷۴ سال، با انحراف معیار ۳/۲۵، شغل ۲۰/۴ درصد از کلّ پاسخگویان خانه‌دار، ۱۳/۷ درصد بیکار، ۱۲/۱ درصد فروشنده یا مغازه‌دار، ۱۲/۱ درصد کارمند. ۱۱/۱ درصد شغل‌های فنی یا صنعتی، ۱۰/۱ درصد محصل، ۸/۳ درصد دانشجو، ۷/۵ درصد معلم یا دبیر. ۳/۱ درصد سرباز، ۱/۶ درصد دارای کارگاه و یا تولیدی بودند.

جدول (۱۳) رابطه مهم‌ترین عوامل مؤثر بر گرایش را در دو بُعد گرایش به پایگاه بسیج مساجد و گرایش به بسیج را نشان می‌دهد. گفتنی است متغیرهای بسیاری در سطوح سنجش مختلف با گرایش در هر دو بُعد، رابطه معنا دار داشته‌اند؛ اما به دلیل محدودیت در ارائه مقاله، فقط به ذکر رابطه متغیرهای در سطوح سنجش ترتیبی و فاصله‌ای با ابعاد گرایش می‌پردازیم.

علامت مثبت در روابط همبستگی، بیانگر تأثیر افزایش آن متغیر بر گرایش است و علامت منفی، نشان دهنده رابطه کاهنده یا معکوس میان متغیر مورد نظر با ابعاد گرایش است. به عنوان مثال، در رابطه سنّ پاسخگویان با ابعاد گرایش، هر چه میزان سنّ پاسخگویان بیشتر بوده، گرایش آنان به پایگاه بسیج مساجد و گرایش به بسیج نیز بیشتر بوده است. اما در رابطه هزینه زندگی با ابعاد گرایش، هر چه میزان هزینه زندگی پاسخگویان بیشتر بوده، گرایش آنان به پایگاه بسیج مساجد و گرایش به بسیج، کاهش داشته است.

تحلیل چند متغیری (رگرسیون چند متغیری)

از آن جا که پدیده‌های اجتماعی، عموماً مرتبط با هم و به طور همزمان از متغیرهای متعدد تأثیر می‌پذیرند، در این بخش، به بررسی روابط چند متغیری بین متغیرهای مستقل (یا عوامل مؤثر) و متغیرهای وابسته (ابعاد مختلف گرایش به بسیج در این تحقیق) می‌پردازیم. بدین منظور از برنامه رگرسیون چند متغیری^۱ که

جدول (۱۳): رابطه گرایش و برخی از عوامل مؤثر بر آنها

متغیر	گرایش به پایگاه بسیج مساجد	گرایش به بسیج
سن	$r=0/224+++$	$r=0/201+++$
مدت اقامت در تهران	$r=0/125++$	$r=0/116+$
تحصیلات پاسخگو	$r=-0/102+$	-
تحصیلات همسر	-	-
بالاترین تحصیلات در خانواده	$r=-0/187+++$	$r=-0/223+++$
تحصیلات کلّ در خانواده	$r=-0/183+$	-
هزینه زندگی	$r=-0/143++$	$r=-0/14++$
درآمد مورد انتظار	$r=-0/207++$	$r=-0/226+++$
کفاف مخارج زندگی	-	-
درآمد خانواده	$r=-0/179+++$	$r=-0/176++$
مقایسه خود با دیگران	-	$rS=0/135+$
رضایت از زندگی	$rS=0/152++$	$rS=0/170++$
عدم مادی شدن	$r=0/155++$	$r=0/21+++$
عدم فردگرا شدن	-	-
میزان رفتن به مسجد	$rS=0/365+++$	$rS=0/341+++$
میزان تماشای تلویزیون	$r=0/108+$	-
میزان استفاده از رادیو	$r=0/115+$	-
میزان تماشای فیلم ویدئو و CD	$r=-0/226+++$	$r=-0/175++$
تماشای ماهواره	$E=-0/193+$	$E=-0/189+++$
میزان استفاده از اینترنت	$r=-0/225+++$	$r=-0/258+++$
میزان استفاده از روزنامه	-	-
پایبندی دینی	$r=0/552+++$	$r=0/548+++$
هویت دینی	$rS=0/331+++$	$rS=0/358+++$
هویت ملی	$rS=0/389+++$	$rS=0/393+++$
هویت اجتماعی	$r=0/416+++$	$r=0/427+++$
اهمیت مای اسلامی	$rS=0/317+++$	$rS=0/372+++$
اهمیت مای ایرانی	-	-
اهمیت مای قومی	$rS=0/327+++$	$rS=0/327+++$

$r = ۰/۴۳۴$	$r = ۰/۳۴۵$	تعلق به مای بزرگتر
$r = ۰/۳۵۱ +++$	$r = ۰/۳۳۸ +++$	تعلق بر باورها و ارزش‌های مشترک
$r = ۰/۴۲۶ +++$	$r = ۰/۴۱۲ +++$	تمهد اجتماعی
$r = -۰/۱۷۹ +++$	$r = -۰/۱۸۵ +++$	نابرابری اجتماعی
$r = ۰/۵۲۸ +++$	$r = ۰/۴۹۸ +++$	وجود دموکراسی
$r = ۰/۲۱۷ +++$	$r = ۰/۲۱۳ +++$	شنیدن اخبار
$E = -۰/۲۴۷ +++$	$E = -۰/۲۰۸ +++$	گوش دادن به رادیوهای بیگانه
$r = -۰/۱۴۹ ++$	$r = -۰/۱۴۳ ++$	میزان استفاده از رادیوهای بیگانه
$r = ۰/۶۳۴ +++$	$r = ۰/۵۵۹ +++$	رضایت از دولت
—	—	ارزیابی توسعه سیاسی کل
—	—	ارزیابی توسعه اقتصادی
$r = ۰/۶۷۸ +++$	$r = ۰/۶۱۱ +++$	رضایت از روحانیت
$r = ۰/۳۹۷ +++$	$r = ۰/۴۱۳ +++$	پذیرش روحانیت
—	$r_s = -۰/۱۶۲ +$	توافق با جدایی دین و سیاست
$r_s = ۰/۱۸۸ ++$	$r_s = ۰/۱۵۴ +$	توافق با یکی بودن دین و سیاست
$r_s = ۰/۵۶۳ +++$	$r_s = ۰/۵۴۶ +++$	پذیرش ولایت فقیه
$r = ۰/۵۳۹ +++$	$r = ۰/۵۱۱ +++$	پذیرش رهبری
$r = ۰/۱۸۵ ++$	$r = ۰/۲۲۲ +++$	تأکید بر ملی سازی
$r_s = -۰/۴۰۶ +++$	$r_s = -۰/۴۰۴ +++$	رابطه با امریکا
—	—	احتمال حمله امریکا
$r = ۰/۱۵۴ ++$	$r = ۰/۱۱۸ +$	آمادگی ارتش و سپاه
$r = ۰/۳۲۸ +++$	$r = ۰/۳۰۸ +++$	تعمیم گرایش‌ها (گرایش به سپاه)
—	$r = ۰/۱۴۱ +++$	هزینه و پاداش
$r_s = ۰/۵۲۳ +++$	$r_s = ۰/۵۱ +++$	ضرورت وجود بسیج در زمان صلح
$r = ۰/۳۹۹ +++$	$r = ۰/۳۳۵ +++$	مؤثر دانستن مشارکت
$r = ۰/۲۶۶ +++$	$r = ۰/۲۸۸ +++$	تماس پاسخگو با بسیجیان
—	—	مشارکت در جنگ
$r_s = ۰/۵۹۵ +++$	$r_s = ۰/۵۴۶ +++$	رفتار بسیجیان با مردم
—	$r = ۰/۱۵۸ +++$	مدت همکاری یا استفاده از بسیج
$r = ۰/۲۷۲ +$	$r = ۰/۳۳۷ +++$	همکاری یا استفاده از پایگاه مسجد
$r_s = ۰/۶۰۱ +++$	$r_s = ۰/۵۷ +++$	ارزیابی تذکر بسیجیان به جوان‌ها

در آن به طور همزمان (ضمن پذیرش برخی فرض‌های آماری) تأثیر چند عامل بر روی گرایش مورد بررسی قرار می‌گیرد، استفاده می‌کنیم. قابل ذکر است. نتایج تحلیل رگرسیونی، به طور خلاصه فقط با ذکر میزان ضریب همبستگی چندگانه^۱، ضریب تبیین^۲ و ضریب تبیین تعدیل شده^۳ در رابطه عوامل مؤثر بر گرایش به پایگاه بسیج مساجد و گرایش به بسیج بیان شده است.

ضریب همبستگی چندگانه در رابطه عوامل مؤثر بر گرایش به پایگاه بسیج مساجد $\text{Multiple-R} = 0/805$ ، در گرایش به بسیج $\text{Multiple-R} = 0/874$ است. ضریب تبیین در رابطه عوامل مؤثر بر گرایش به پایگاه بسیج مساجد $R = 0/649$ ، و $\text{Square} = 0/764$ است. ضریب تبیین تعدیل شده در رابطه عوامل مؤثر بر گرایش به پایگاه بسیج مساجد $\text{Adjusted R Square} = 0/64$ ، و بسیج $\text{Adjusted R Square} = 0/753$ است. معادله رابطه چند متغیری گرایش به پایگاه بسیج مساجد و عوامل مؤثر بر آن به شرح زیر است (قابل ذکر است که عرض از مبدأ این معادله $11/416$ و انحراف معیار آن $5/883$ بوده است).

(رضایت از روحانیون) $+ 0/954 + 11/416 =$ گرایش به پایگاه بسیج مساجد
 (چگونگی تذکر دادن بسیجیان به جوانان) $+ 2/946$
 (ضرورت بسیج فقط در زمان جنگ) $- 2/392$
 (پذیرش رهبری) $+ 1/358$
 (رفتار بسیجی‌ها در بازرسی ماشین‌ها) $+ 3/064$
 (پایبندی دینی پاسخگویان) $+ 0/363$
 (تعهد اجتماعی) $+ 0/406$

معادله رابطه چند متغیری گرایش به بسیج و عوامل مؤثر بر آن، به شرح زیر است. (قابل ذکر است که عرض از مبدأ این معادله $17/564$ و انحراف معیار آن $7/231$ بوده است):

(رضایت از روحانیون) $+ 1/067 + 17/564 =$ گرایش به پایگاه بسیج مساجد
 (چگونگی تذکر دادن بسیجیان به جوانان) $+ 4/210$
 (ضرورت بسیج فقط در زمان جنگ) $- 3/534$
 (رفتار بسیجی‌ها در بازرسی ماشین‌ها) $+ 3/907$
 (پذیرش رهبری) $+ 0/991$
 (رضایت از دولت) $+ 0/820$
 (وافق اجتماعی) $+ 1/175$
 (تعمیم گرایشات به سپاه) $+ 0/912$
 (سن پاسخگو) $+ 0/162$

نتیجه‌گیری

گرایش، یک عکس‌العمل ارزیابی‌کننده است که بر اساس عقاید و تجربیات قبلی، در دوران شکل‌گیری شخصیت افراد نسبت به پدیده‌ها به وجود آمده و جهت‌گیری رفتاری آنان نسبت به آن پدیده‌ها را نشان می‌دهد. بر اساس تئوری فیش‌باین و آیزن، مهمترین عناصر گرایش، ارزیابی فایده، انتظار فایده و هنجار ذهنی است. به علاوه، ارزیابی از اعضای یک سازمان نیز بیانگر ارزیابی از کلیت آن سازمان است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که ارزیابی مردم از فایده پایگاه‌های بسیج مساجد ۳/۱۱ (بیش از حد متوسط) و انتظار فایده آنان ۳/۴۶ (اندکی بیش از ارزیابی از فایده)، و هنجار ذهنی مردم ۲/۳۹ است. ارزیابی از بسیجیان ۲/۹۲ و در مجموع، گرایش به پایگاه‌های بسیج مساجد ۲/۴۳ است، که کمتر از حد متوسط و کاهش آن بیشتر ناشی از پایین بودن هنجار ذهنی است؛ یعنی اکثریت پاسخگویان اظهار کرده‌اند که اکثر مردم، بسیج مساجد را کمتر از حد متوسط قبول دارند. گرایش مردم به بسیج، در اندازه‌گیری به وسیله طیف گوتمن ۳/۱۱ و بوسیله سؤال ۲/۳۷، و در مجموع ۳/۱۵ است. که کمی بیش از حد متوسط و بیشتر از گرایش به پایگاه‌های بسیج مساجد است. در تمام موارد یاد شده، به جز انتظار فایده از پایگاه‌های بسیج، گرایش زنان مثبت‌تر از مردان بوده است. قوی‌ترین رابطه همبستگی گرایش به پایگاه‌های بسیج مساجد، به ترتیب با عوامل رضایت از روحانیت، چگونگی ارزیابی تذکر دادن بسیجیان به جوانان، رضایت از دولت، پایبندی دینی، رفتار بسیجیان با مردم و پذیرش ولایت فقیه است. همچنین قویترین رابطه همبستگی گرایش به بسیج، به ترتیب با عوامل رضایت از روحانیت، رضایت از دولت، ارزیابی از چگونگی تذکر دادن بسیجیان به جوانان، پذیرش ولایت فقیه و پایبندی دینی است. یعنی هر چه مقدار این متغیرها افزایش یافته، بر گرایش به بسیج و پایگاه‌های بسیج مساجد افزوده شده است.

منابع

۱. رفیع پور، فرامرز، (۱۳۶۰)، کند و کاوها و پنداشته‌ها، مقدمه‌ای بر روش‌های شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی، شرکت سهامی انتشار، تهران.
۲. رفیع پور، فرامرز، (۱۳۷۲)، سنجش گرایش روستائیان نسبت به جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات روستایی جهاد سازندگی.
۳. ندیمی، حمیرا، (۱۳۷۷)، جایگاه دین در نظام ارزشی جوانان، (دانشجویان دوره کارشناسی) دانشگاه شهید بهشتی.
4. Hayashi. Chikio. (2002). "Cultural Climate & Social Attitude".mht.
5. Hewstone. Mile, Wogang. Stroebe, Jean-paul Codol & Sttephendon. Geoffrey. M. 1990. Introduction to Socyghology. Blackwell.
6. Kimbel. Charles Emerson. (1990). Social psycholog. Wm.C.Brown publishers.
7. Maio Greogory. R. & Olson James M. (1995). "Relations Between Values, Attitudes & behavioral Intentions. The Moderating Role of Attitudes Function".Journal of Experimental Social psychology. May. Vol: 31. No: 3. Pp: 266-285.
8. Mann. Michael. (1989). Student Encyclopedia of Sociology. Macmillan prss. London.
9. Myers. David. G. (1988). Social psychology: Studying an Interaction. Wm.C.Brown publishers.
10. Robbins. Stephen. P. (1991). Organizational Behavior. Prentice – Hall of India. New Dehli.

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی